

ВАЛЕНТИН ТОДОРОВ

КНИГАТА

chitanka.info

I

Както своевременно и точно ни осведомихте, обектът Зет пристигна в VIIч. XXXII мин. по новото времеопределяне в нашето курортно селище с другите три правилно посочени от Вас лица и от този момент насетне е под внимателния ни надзор. До XI ч. XXX мин. четиримата обикаляха из старата част на града с цел намирането на квартира за евентуален престой. Това им се отдаде на ул. „Нинхурсаг“ X XIV, след което преоблечени и без багаж се отправиха към Младежкия комплекс. Обектът Зет обаче се отклони, насочвайки се към некурортната част на града и точно в XIII ч. влезе в заведението за обществено хранене II категория „Свежест“, посещавано главно от рибари и тъкачи. Вътре зае място до петимата пришълци, които от два дни са също под зоркото ни наблюдение и за чието присъствие в селището ни, център за почивка и веселие на творческата младеж, бяхте подробно информирани. Гореизложените факти засилват увереността ни в наличието на връзка между появата на петимата и обекта Зет. Продължаваме зорко да бдим...

Отново един от безмълвните разриви, но вече нямам нито сили, нито желание да ги разгадавам, макар че: твърде просто е. На дъното винаги лежи горчивата утайка от закърнели чувства, превърнати в навик, тежката неудовлетвореност от нас самите, ужасната повтаряемост, досадата и лепкавата баналност на съществуването ни — всичко това, за което е достатъчно и най-слабото течение, за да се надигне и превърне в заслепение и неприязън. Да, знам, причината не е в теб, но не е и в Ирена или Марио, нито в мен, и разбирам: извън нас е, но не встрани и безучастно, а помежду ни — осезаема, хлъзгава и хладна, тя е невидимият помежду ни. Още докато се лутахме сред герестите къщи в старовавилонски стил, я усетих как се раздува като гладък мехур, расте и ни отблъсква с едрото си тяло на морско животно, с люспестия си корем, усетих я как пълни гърлото ми с пера

и погнуса и как ти потъваш в едно от непроницаемите си мълчания, изморена от безсънното пътуване и фарисейството на местните жители, обвиваш се с нещо като летаргия и отмъщение.

Но е възможно да беше и по-късно.

По-късно, когато, помниш ли, пред нас изникна онази скръбна вещица, за да ни предложи убежище и стълбите надолу, сълзлива влага по стените, аромат на мухъл и нощен скорпион с размазана глава е това, което мога да ви предложи сега, в разгара на сезона, като посочи четирите железни легла с оголени дюшеци и умопомрачителната колекция от рисунки на магарета, петли, голи жени и портокалови дървета със законна гордост ги представи тя, сътворени от сина ѝ. Все пак се налагаше да почакаме поне до един, за да успеят предишните курортисти да си изнесат багажа и да хванат влака за Мегадон през Ур, Ларса и Сантяго, „да си изпеят песента“, както казаха устата ѝ на брадата костенурка. Безучастна и далечна ти мълчеше, а Ирена и Марио с иронична надежда се взираха в малкото гъгниво прозорче под тавана. Значи аз трябваше да говоря за наема и условията, аз да сляза до нечистоплътността на сделката, все някой да поеме вината за нощните влакове и наплива от тела, търсеци временен подслон и забавления, вината за толкова гнусно мазе и паркинсоновата вещица с перде на лявото око, броеница в ръка и паяжината от тънки сметки, в която ни очакваха тук, все някой да поеме отговорността за съществуването на Иркала и света, такъв какъвто е: с жегата, миризмата на пържени охлюви, сръбската музика и умората под клепачите като стъклен прах. Сега разбирам, че точно тогава всъщност настъпи и немият разрыв помежду ни...

После, когато пак бяхме на улицата и се чудехме накъде да се замотаем, ти събщи, че няма да дойдеш с нас, с достойнството на мравешка царица го каза и какво ли ми оставаше на мен при предложението на Марио за Хурсагкалама, освен да се откажа, да измънкам разсеяно, че също смятам да се поразходя сам — смехотворен опит да закърпя дупката, проядена от молците на ронливото безсъние, — и какво друго, освен да се оставя на краката да ме доведат дотук и да се наливам упорито с бира, преглъщайки топката пера в гърлото, да чакам утайката отново да легне на дъното, както много пъти до сега, и да се залъгвам пак... Но не, този път няма да е както досега: злото предчувствие, че неумолимо и непоправимо

нишките, които ни държат изправени с лице един към друг, се късат прогнили, докато изтлее и последната, докато легнем безжизнени на пода, разяжда стомаха ми и мраморният колос, стърчащ от пъпа на Мегадон, този път действително се е раздвижил и сякаш тъпче гърдите ми с каменни пети; това е злото усещане за ампутация и целия носорогски грит върху мен.

Той отпи от халбата. Бирата беше топла и с много пяна — жълтеникава, дупчеста и гъста — като похлупак от пемза. Намираше се в ресторант „Свежест“: огромно, усойно помещение с висок таван, от който висяха захабени, оплоти от мухите крила и бавно се размахваха, безсилни в лепкавата атмосфера, в борбата с кухненските миризми и киселия дъх на разлято вино. Той не си даваше сметка защо предпочита такива заведения, но беше факт, че ги предпочита. Може би защото самият приличаше на разграбен антикварен магазин, в който нощуват бездомни старци и котки, кой знае.

На масата, на която пиеше бира, освен него имаше и други празни халби, картонени чинийки със засъхнала хариса и недоядени парченца марлак, два препълнени пепелника и още четирима или петима посетители с мрачни физиономии. Тази маса беше в ъгъла. Сътрапезниците му седяха като на тръни, мълчаха и го гледаха със стъклени очи — прекалени особняци дори за пропаднали пияници или тъкачи. Дразнеха го. Но някак си не вървеше да си вдигне задника и да се премести на друга маса, в друг ъгъл. Затова си пиеше бирата, дъвчеше късче морски катран и се правеше, че не ги забелязва. В салона ехтяха гласове, кашлици и тропот на ашици. Раздрънкан джубокс раболепно се трудеше да надмогне врявата и подвикванията на келнерите, а около него мълчанието се беше съсирило и интензитетът бавно растеше.

Той всъщност се наричаше Нор.

— Извинявайте, господине, — съвсем неочаквано ябанджиите се решиха да влязат в преговори, — но много важно за вас, много ценно. Фотоснимки с прекомерна същност ще ви изложим. И никакви пари, ей така, за вас ще ги изложим. Желаете ли да погледнете за малко с подобаваща осторожност и дискретност, уважаеми господине? — попита онзи с мазната коса и пуловер от камилска вълна, но с такъв акцент, че значенията се разпознаваха по-скоро по движенията на ръцете.

Нор не обичаше да подхваща разговори с непознати, разни отрепки и южняци, но в случая май щеше да е по-добре — не му се влизаше в пререкания — и кимна в знак на съгласие; той умееше да преценява хората бързо.

Снимките бяха подадени под масата, но какво пък толкова — не бяха вероятните порнографски картички, а безобидни семейни фотографии: черно-бели, оръфани, банални и какво повече от недоумение. Дали от умората и жегата или всъщност от бирата, но паметта се блъскаше в меката, еластична ципа на забравата, неспособна да подсказе някоя разумна драматургична връзка, макар че имаше нещо тревожно познато в пожълтелите от времето едрозърнести лица. Човекът разбра чуждата резигнация, дръпна снимките от ръцете на Нор и почуквайки с черен нокът по тях, забъбри като кълвач:

— Това, господине, е Бианка, а ето я майка й. Този тук е на Бианка съпругът Август. Това съм аз, а този е брат й...

Най-после плацентата на уютната забрава е разкъсана, а навън беше болката, светлината и така познатият страх от допълнителни измерения, роден в среднощните предчувствия за някакъв друг, недостижим и в същото време опасно близък свят, който на места разнищва стенния килим на нашата действителност и в дупките пъха предмети, лица и спомени; някакъв друг небесен материк, за който подозираше и беше виждал може би, но толкова дълго продължиха изолацията, промиването на мозъци и спонтанното саморазпадане, че лъжа, истина и мит се бяха слели — петролни петна по повърхността на този сюрреалистичен колаж с размити очертания, наречен Иркала, нашият свят. След толкова време растителен живот, подобен на смърт, сега изведнъж при мисълта, че съществува и горен свят, небе и звезди, изплашени тръпки пробягваха по тънката му кожа — значи Акад все пак бе оцелял горе над повърхността или някъде дълбоко в хипоталамуса и тогава е ясно: петимата са дошли от там, и Бианка, боже мой, значи действително, ами да, даже брат й; а може би и писмо, писмо няма ли за мен, попита Нор, макар че не се надяваше излишно, защото бе възможно и да са дегизирани вражески агенти, проникнали в нашата мила Родина — „Не, не го вземем, твърде опасно е. Пък и не бяхме сигурни, че ще те срещнем“, — като нищо бе възможно, значи трябва да внимава човек.

Във вените му като на всеки иркалец беше впръскана ксенофобия. Той и те се гледаха изпитателно, пронизвани от радиоактивните лъчи на недоверието.

Отпи от бирата, а остатъка изсипа на пода — знак, че разговорът е приключил, — прибра си пакета цигари от масата и се надигна: време е да вървя.

— Покажете му Книгата — гласът на прошарения отляво, пръстите му, впити в ръката на Нор малко над лакътя.

Бързи споглеждания, тихи гърлени реплики на акадски или може би турски и Книгата изплува като синьо слънце от една захабена брезентна торба, Книгата — луксозен фолиант, покрит с тънък прозрачен седеф и заглавието „История на долната земя Иркала — вчера и днес“, подаде му я десният. Гладки и бляскави, листовите като живи шумоляха между пръстите и с тъй чисто отпечатаните йероглифи, диаграми, таблици върху високомерна белота говореха за нещо наистина далечно, чуждо и непостижимо, макар езикът да беше иркалски... Да, това бе първото, което го удиви: малко странен и тромав, като че изкуствен — всъщност само на пръв поглед, — по-скоро архаичен, измъкнат от стари речници още отпреди войната, и все пак съвсем разбираем, езикът беше иркалски. А второто бе еретичната периодизация на Историята — не „Допотопна“, „До приемане на правата вяра“ и „Строеж на светлите кули“, както ни учеха в Едуба, а по династии — толкова неочаквана, — но най-вече последните стотина страници с безпристрастен, точен анализ на съвременния политически строй в Иркала, един ясен разбор, изчистен от затлачванията на демагогията, каноничните клишета и магическите формули, спасен от кухите лозунги и мътните премъдрости, с които всеки иркалец е засипван от ранно детство, та чак до гроба, та чак и в гроба под кални буци нищета, отчаяние и безизходица, всичко това, така добре познато, но и така добре укрито в мъглата от уставни слова и ритуали, сега бе в ръцете му и завръщането на екстернираните думи, способни да го отразят. Нор четеше, затаил дъх.

Не бе забелязал кога онзи се е приближил, висок и скулест, с черна къдрава коса и животинско любопитство да наднича зад гърба му; истината е, че въобще не го бе усетил. В момента усещаше студа, болката и глада, безумието да живееш под разграфено от бодлива тел небе, ужаса на милионите репресирани усещаше сега, а не миризмата

на разлято вино в ресторант „Свежест“; една недопустимост, за която беше чувал, която дори беше виждал, но не успяваше да проумее и не желаше да приеме, да повярва в изчезващи призраци, и истината на финикийското семейство от съседния апартамент лежеше пред него сега. В момента беше по-важно да чете, да поглъща данните, да се превърне в огромен сунгер и да преглъща, да всмуква целебната отрова, изгарящата като течен кислород истина, колкото се може по-бързо, колкото се може повече, отколкото да живее, това бе по-важно сега. Така че не го бе забелязал кога се е приближил, докато не чу: „Внимавай, зад теб е застанал таен гал. Върни Книгата...“, беше гласът на прошарения отляво.

Завъртя бавно глава, видя го, потното ухилено лице, грапавата му кожа на болна игуана, видя го с крайчеца на окото, нагло наведен отзад сякаш олюляваща се бесилка и затвори погнусен Книгата: не искаше натрапникът да я мърси с поглед, макар че не беше ченге, а обикновен пастиш — от тези, които си обръсват петмитово петно на темето, мажат го с терпентинова паста за лъскане на ботуши и отгоре залепват кръгло парче станиол; върна я на десния, не искаше очи на любопитни. Върна се в действителността, на масата в ъгъла на салона, под олющения стенопис „Съветът на Анунаките решава съдбините на народа върху червено сукно, а в дъното седи самата Ерешкигал с отпуснати клепачи, както подобава“, и в онази обострена вцепененост, която те превръща в оптическо устройство, осъдено да запечатва с преекспонирана достоверност и най-дребните детайли, но безсилно да промени правилата на играта пред обектива; Нор върна Книгата на сътрапезника отдясно. Треперещи и нервни пръсти се опитват да я потопят обратно в тясната брезентна торба, когато пастишът протегна ръка, бърза като ласо, и я сграбчи, вдигна я над главата си и хукна към пустия дансинг, задавен в ламаринен смях. Акадецът — след него: залитна, мъчи се да го хване, да задържи смеещия се дервиш, да улови изплъзващата се рибешка опашка, вкопчи се в една несигурна материя, по-тънка от въздуха, но се оплете в отмаляло сънено боричкане, стробоскопични жестове, спънати танцови стъпки и ръкомахания, излага се, а Книгата се носеше високо, ясно видима за всички. Чия беше вината за тази глупава каша, в която се забъркаха пришълците и сигурно, и непременно, и действително щяха да пострадат, чия беше, ако не на Нор?

Ето, вече целият салон се тресеше, преливаше от смях, насърчителни подмятания и тропане с юмруци по масите — адски смешно е, когато някакъв мършав пастиш с ръце като на шарнир прави на чучело този як, непохватен мъжага и някои пляскаха с длани, някои надуваха найлоновите си пликчета за скариди и ги пукаха — пльок! — като аргонови жаби, а някои кашляха и беше адски смешно, защото всичко стана заради една книга, а знайно е и за последния южняк, че книгите са по-ненужни от кръгли консерви, пълни с лайна. Адски смешно е, нали, подвикваха си разни сътрапезници, триеха с ръкави сълзите си и бавно пред зениците на този, чиято беше вината, падаха червени копринени шалове, спускаха се като милостива завеса над полета от сгурия, черен пясък и чакъл, прелитаха бавно пред лицето му или може би още по-близо, там където глухо бучеше една надигаща се непрогледност, в която едва се долавяше като далечен шепот на колибри гласът на прошарения отляво: „Помогни му! В името на героя Гилгамеш, помогни на ближния си, когато виждаш, че е неспособен сам!“

Чак сега през червените шалове гузно пропълзя мисълта, че на тях им пречи гравитацията, че са попаднали в тежък адаптационен цайтнот и затова гледат като бити кучета, и макар че заедно с нея се промъкна и предчувствието за ужасна, за фатална грешка, Нор се хвърли към пастиша, хвана го за широкия му кожен колан, под който се съчленяваха двете части на неговото сухо тяло и го дръпна силно назад, сякаш искаше да го пречупи, но всъщност искаше само да го отдалечи от хрипящия, ослепял от струйките пот и безсилие акадец, да го извади от магическия кръг на неуязвимостта, искаше да прекрати това идиотско представление — добро забавление за посетителите и огромен риск за пришълците. Дръпна го силно назад, едно единствено движение и приказно лесно гадният палячо се поддаде, залитна назад — кратък миг, обаче достатъчен: Книгата се откопчи от възлестите му пръсти и освободена изхвърча в противоположна посока — напред, — но твърде тежка за полет и по неизбежна парабола се сблъска разтворена с твърдите плочки на пода, падна по лице, със смачкани страници върху петна от разлято вино и влажни угарки. С отчаян вопъл акадецът — Нор го видя — също на пода, като куче, на четири крака, като куче го видя как се стремеше към нея, как пълзеше, как я желяеше, как я достигна на края, догони я, закъта я в пазвата си —

тежко правоъгълно сърце под пуловер от камилска вълна; да, видя го, но само в ъгъла на зрението, в периферията на болката, защото врагът го държеше за косата, скубеше кичури от дългата му коса, причиняваше болка и ярост. Долу! На пода! Веднъж само да го събори на пода! За да го удари. За да отмъсти и накаже. Да му върне някак си цялата болка.

Болката и яростта помогнаха на Нор да събори пастиша на пода и сега той лежеше по гръб, без дори да направи опит да се изправи и без да спре да се хили през отворите си, отвратителен като бяла човешка хлебарка по гръб. Победителят скочи с колене върху гърдите на падналия и замахна към лицето му — фалшиво и доволно — с всичката си омраза и озлобление, събирани през толкова много, толкова дълги години растителен живот, подобен на смърт. Чу се шум от счупено стъкло и лицето на Пиеро се разсипа на малки цветни късове като разбит стъклопис по мокрите плочки, покриващи пода на големия салон в ресторант „Свежест“. Настана мъртва тишина, убиецът гледа с невярващи очи, докато някой му изкрещя: „Изчезвай, спукана ти е работата!“, и без да чака повторна покана, без да се обърне да види чий е съвета, скочи на крака и се втурна навън.

В мига, в който излетя през вратите на ресторанта, прозвучаха първите полицейски свирки.

Оттук нататък работите са малко объркани, спомените се губят, времето чезне; вероятно, подплашен от далечни сирени и туристически глъч, съм прескачал ниски дувари, тичал съм вероятно по тесни улички с дъхтящи на мъх калдъръми и съм се крил сред сладката тръстика в сенчести дворове, вероятно, но не и със сигурност, защото уплахата изглежда има това свойство да забулва главата и спомените в мека мъгла. Опомних се чак...

II

След събитията в ресторант „Свежест“ обектът Зет напусна това заведение за обществено хранене в XIV ч. XIX мин., пресече тичешком площада на Лазуритената брада по диагонал, тръгна по ул. „Свобода“, въртейки глава наляво и надясно, после сви по ул. „Кедрова гора“, по която се движеше плътно прилепен до стените в сянка. Така премина две преки, след което се отклони по ул. „Тъкач орденоносец“ и още след няколко гара хлътна в субтера на една полуразрушена къща (такива с прискърбие все още се срещат, но разбира се само в некурортната част на града ни) и там ниско пребивава около X мин. в пълен мрак сред изгнили дъски, разядени пирони, опадала мазилка, мръсотия, изпражнения и спящи прилепи, което ясно говори за моралните устои на подопеченото лице. След това същият излезе на слънчева светлина, огледа се примижал и уверено се насочи на запад. Вървеше бързо, но вече без да тича, по средата на платното, като прекоси съответно улиците „Блестящ холуб“, „Смъртта на героя“, „Седми аяру“ и „Чужд ден“, така че за нас нямаше почти съмнение накъде се е запътил и бяхме в готовност да действуваме според инструкцията. Изведнъж обаче лицето Зет усети наличието на внимателни очи или предварително беше осведомен за нещо от враговете на народа и рязко смени посоката като сви на юг по ул. „Младежка“ и скоро се озова в неприкосновена близост до нашата гордост и слава — Храмът светилище Хурсагкалама... Ето какви бяха стъпките на наблюдавания Зет, а той дори да не помни, нашата работа е зорко да бдим.

Опомних се чак пред огромен хълм, образуван от пресичащи се плоскости с метален блясък, разнопосочни додекаедри, кафяви зъбери и лъскави крила на бойни етиопски богомолки, нещо безформено, минерално, циклопско и безсмислено като увеличена буца сфалеритова слюда с кошенилови примеси и мургав цвят на ръжда или замърсена

кръв. Стоях пред прословутия Храм на удоволствията от Младежкия комплекс.

Хурсагкалама е централната и засега единствената сграда от тъй наречения Младежки комплекс, перлата на иркалското крайбрежие, хипертрофираното сърце на един хипотетичен организъм, мъртвороден в нечие мегаломанско, шовинистично бълнуване. Храмът представлява сложен, ултрамодерен и надменен зикурат, фрапантен и внушителен, подобен на объркан хълм, като че ли избавен от врати и прозорци, но това е само илюзия, построена от аеропемза и еднопроходни поляризационни стъкла, с каквито са оборудвани полицейските коли, резиденциите и летищата и през които отвън нищо не може да се види, а вътре се организират всенародни тържества, празници на творческата младеж, фантастични забавления, мистерии и сатурналии, обявени за поучителна разновидност на тоталния театър, всъщност обаче нищо повече от самозадоволяващ се панаир на кича и суетата. Храмът е построен от червенокафява аеропемза, черни еднопроходни стъкла и ентузиазирано синия труд на населението: бригади от челници, докарани с вагони от южните делти на страната, селяни от оризовите полета и тръстиките плантации, пастири от полите на Билту, леяри от металургичния комбинат край Мегадон, проститутки и пастиши, изселени от Константинопол, храчеци кръв тъкачи, откъснати от станове и рибари от мрежите — всички бяха привлечени и точно десет години продължи градежът в извънредни работни нощи, всенародни съботници, доброволни себеотдавания и в израз на дълбока благодарност за грижите на нашия всеобщ баща, Патриархът на Иркала, за да се изпълни желанието на безкрайно прозорливите, за да се покажем и ние най-сетне пред света — само този, който съществува разбира се, а не Акад — с гостоприемство, добра воля, охолство и свобода; десет години продължи градежът с костите на заспалите от преумора, потта на илотите, просмукала се в хоросана, жизнените сокове на бедняците, споили блоковете, и кръвта на непокорните, която според легендата е дала цвета на Храма, десет години безкрайна ангария, както шепнеше слугата Хор в ухото на въдворения писар Шотки, а във вестниците се наричаше всенароден трудов поход, който ще ни издигне на гребена си и ще ни стовари чак в следващия век на безоблачно и вечно щастие, там където пълноводната

река от безмерни блага ще се излива направо в гърлата ни и от която една постна троха е нашата гордост и слава — Хурсагкалама. И най-важното: широката и ленива като юлско пладне душа на този Дворец на културата, младежта и демокрацията, построен от дилмунска аеропемза, фламандски поляризационни стъкла и иркалски труд, беше вдъхната от капиталите на вездесъщата и покрита с тъмна слава корпорация ТЮГО интърнешнъл, която търгуваше с оръжие, консервирани органи на политзатворници и изкуствени торове; така поне шумоляха слуховете, които се разпространяваха като зараза и пъплеха като усърдни скарабей между устата и ушите на бедните и богатите, учените и неграмотните, черните и белите, страхливите и апатичните, мъртвите и живите, така горе-долу се казваше и на 982 стр. в една чужда като синьо слънце Книга, а Нор стоеше отпред и чакаше.

Къде беше ти в този момент, когато със замръзнали вътрешности и пламтящо лице се криех зад павилиончето за шербет и мента, опипвах с лъча на зрението си люспестите хълбоци на Хурсагкалама и търсех врата, отвор или просто пролука, през която да проникна вътре в един безкраен празник, уютност и мнима забрава? Къде беше, докато стоях отпред, чаках опашката да ме изплюе вътре в меката закрила и устата ми се пълнеше със слюнка, къде беше ти тогава? Вероятно лежеше на плаж „Вярност“ в другия край на Алгол, толкова спокойна и далечна, почти мъртва върху черния пясък.

Накрая я забеляза — една примамлива ниша, не по-висока от два лакъта и половина, сякаш пулсираща в очакване, пред която се виеше опашка от загорели, жизнерадостни тела. Те грациозно приклякваха и изчезваха в утробата на зикурата, а над тях се стелеха разхладителни потоци от весели виенски валсове. Никой не обърна внимание — престъпна небрежност! — кой току-що захвърли в металната кошница пропитите си с пот и ужас дрехи, омота около кръста си хавлиена кърпа, за да не се виждат опознавателните му знаци върху банските гащета и застана смирен на върха на опашката — нещо до болка привично за всеки иркалец. Никой не обърна внимание, макар че устата му се пълнеше със слюнка от страх, но не от това, че ще бъде разкрита кражбата на синята хавлиена кърпа, която задигна от двойка влюбени, плътно затворени в общуването си — нима всички наоколо не носеха такива, — нито че ще предизвика подозрителни погледи с

възрастта си — нали още на предишния пленум младежката възраст бе удължена с указ до петдесет години, „за да се влее горещта, буйна кръв във вените на нацията“, — дори от бледата си кожа на мегадонски подземник не се боеше в момента — нима висшите офицери на Ниншубур не носеха синкаво млечни лица, — но докато стоеше отпред и чакаше, устата му се пълнеше със слюнка от страх, че ще го издадат очите — очи на бясно псе или родоотстъпник. Нор криеше погледа си сред главите от скариди, разпилени по земята.

Той почти не усети кога нещо под краката му подаде, как залитна — не очакваше началото да е толкова хлъзгаво и стръмно — и хлътна, губейки равновесие, в гърлото на нов етап и нова неизвестност. Лицето му пламна от срам, но вече се взе седнал върху транспортната лента в сумрачния, влажен и вибриращ хранопровод на свещения хамелеон Арак, който в момента го преглъщаше като глупава пеперуда надолу към сърцето на Хурсагкалама. Дали там го чакаше бялата роза с бодли, изцапани с кръвта на героя Гилгамеш, дали там го чакаха пуку и мику — барабанът и палката, за които се разказваше в легендата, — и дали там някъде, напред, имаше спасение и смисъл?

Безсмислени въпроси, естествено, докато се въртеше като капка пот по улеите от бръчки на добруджански жетвар, надолу и напред, към топлото езерце с хлорирана вода, където удари коляното си в камък или нечия тежка челюст. Намираще се в началото на кошмарно коренище от коридори — бледи цеви, разнасящи гъстия като качамак поток от туристи към различните импулсни центрове в двете полукълба на Хълма, червеното и черното, символизираци двете лица на народното съзнание — редът и вакханалията, официалните манифестации на преклонение и неуправляемите пролетни карнавали — и диалектичната връзка между тях някъде в центъра, лесният преход от черни меси, куклуксклановски сборища и линчуването на непокръстили се към строгата червена символика от конгреси и пленуми, свещената схоластика на Ордена на плешивите, които бълнуват, тълкуват и внедряват в живота ни кремъчните завети на четиримата прозорливи пророка и сладкоустите тезиси на нашия всеобщ баща, Патриархът. Нор преджапа плитката вода и тръгна по един от тунелите вляво. Блъскаше се в забързани, възбудени от иркалското кафе, смеещи се до сълзи чужденци, носещи задължителните жълти звезди и препаски. Върху повечето препаски

пишеше т'БWN'с, така че човек можеше да се досети какви са главно веселите гости. Те циркулираха като еритроцити сред белите тела на местната творческа младеж в разклоняващите се коридори, които на места се разширяваха повече от тръби в планинската електроцентрала — тук чуждоземците обръщаха нагоре еднаквите си като жельди лица и с отворени уста зяпаха таваните, изографисани с ладии, риби, кентаври, близнаци, змейове, змеици в златни колесници, изумрудени очи на сфинксове, символи на слънца и планети, самолети, космически птици и други звездни знаци, които крият в себе си съдбата на всички богове и смъртни, но как да разпознаеш сред безкрайния таванопис полагащото ти се от Намтар късче от небесния дом, — а на други места се стесняваха, изтъняваха като капиляри и стигаха до молитвени ниши с икони на Всяващата страх, вакуумни кандила и четирите кафяви евангелия със светещи букви и истини — дотук пропълзяваха на колене само най-любопитните и най-ревностните; останалите се придържаха към означените на план-указателя галерии, които се разделяха и разбягваха в различни посоки, за да се срещнат и слоят някъде другаде също като криволичещи потоци в мочурлива равнина, линии върху длан или плетеница от кръвоносни съдове на гигантски хаотичен мозък, умопомрачителен лабиринт, сътворен не от нечий архитектурен гений, а от тинята в душите на хлъзгави и безлики министри, протократори, идеолози, бюрократи, артисти, магьосници, технократи, чиновници, клакьори, агитатори, контрольори и активисти — по-меки от миди, по-страхливи от пеперуди, по-лакоми от глисти, — така че цялото нещастие на Иркала неволно се бе отпечатало в гъбестата, вулканична структура на Хурсагкалама. Нор плуваше като съсирек в тълпата от досадни, кикотещи се като петли тормансианци, носеше се от зала към зала, от шупла към шупла, от неф към неф, в които имаше стрелбища, продавачи на пясъчен памук, клетки с ослепени родоотстъпници, боксови круши, флипери, прорицатели на светло бъдеще и ловки кукловоди, разиграващи познатата пиеска със съобразителния и верен на отечеството граничар Скарамуш, любимец на децата, и онзи клюнест доктор от халдейски произход, наричан ту Мицрам, ту Акаде, който след поредица от подлости и гнусни предателства биваше разобличен като враг на народа, Скарамуш получаваше орден „Родолубие“ I степен от ръцете на самия полковник

Берия, а зрителите пляскаха, надуваха дървени свирки, пукаха пликчета за скариди и отминаваха нататък.

Макар да гледаше да се придържа към лявата стена, имаше чувството, че отдавна се лута без посока като зашеметена в бързеите пъстърва — беше много трудно без водеща нишка, много трудно беше без Ариадна. Отначало смяташе да стигне до полусферата на всенародното веселие, където със сигурност щеше да се отърве от възможни и недопустими преследвачи. Но след толкова дълго топлинно блуждаене от кожата му се изцеди и последната капка увереност къде точно се намира. Хрумна му опасната мисъл, че всъщност полусферата на идеологията и пропагандата и полусферата на карнавала и народния фарс са напълно идентични и неразличими, че измамното им делене е още един от безбройните трикове на Огледалната слюнка Лъже-Уту. И какво чудно: къде е разликата между скандирането „Веч-на вяр-ност, веч-на вяр-ност!“ пред Президиума на Игигите или пък хипнотичното като прибор и дишане на мравояд „Ед-ра-тру! Го-ве-да!“ — основните девизи на Младежкия съюз на верността, в който членува цялото иркалско население, гласящи „Единство, равенство, труд!“ и „Горди, верни, дашни!“, макар че важно е не значението, а екстатичният ефект от прекрасните срички, намекващи за сила и заплахата, — къде е разликата между това и нечленоразделния възторжен рев на фанатите около ринговете с кал, когато пехливанът с обръснати вежди, кожени гетри и номер X, номерът на нашия велик Патриарх Кудрам, тъпче върху гръдния кош на дръзналия да му се опълчи, а сега молец за пощада, напикан евнух, носещ на всички пръсти пръстени с фалшиви скъпоценни камъни и номер VII, номерът на чуждоземското коварство, татуиран върху раменете и езика му; каква е разликата всъщност? Той вече не се стремеше към другото полукълбо — огледален образ, през който беше преминал без да усети и без да разбере като камък, падащ през мрачното съзнание на някой облак, — беше забравил, че трябва да се крие, да се разтвори като бучка сол в лятна локва с мътна вода, вече не искаше нищо друго, освен да излезе отново навън, далече от чудовищния лабиринт, навън от задушавашката клаустрофобия, навън от рефлексивния свят на спящото подземно Слънце, навън под действителните копия лъчи на живия Шамаш, и дори и да го хванат и осъдят като някой е по-добре, отколкото да чезне в безликата тълпа

като никой, като плуващ орган, като парче черен дроб на жертвено животно сред ято мляскащи се пирани, мислеше си в паника Нор — по-добре навън!

Но Ариадна я нямаше. Нямаше я и върху черния пясък на плаж „Вярност“ в другия край на Ериду.

— Щърба баба Лешка през поле се метка, низ урва се друска, сурови говна хруска, сухи не остая, зъби си настая. Що е то? — провлачи захаросан като смокиня женски глас на префърцунен емесалски.

— Ясно какво — бодро отрапортува обигран мъжки тембър — новият модел комбайн „Хувава VI“, производство на шлосерите трудоармейци от завод „Седемте велики порти на Дуранки“, наследник на вековни традиции!

Ослепително халогенно избухване, синхронизирано с гръмотевицата на гонг, а после достолепното квичене на древнообредни зурли и остър лакът в ребрата:

— Ох!

— Гледай къде се навиращ бе, бунак с бунак!

В кошарата трима отпускарци, изпълнили дълга си пред Родината, се състезаваха кой пръв ще улови безкрилата птица скелер, подобна на едър папагал, прекомерно охранен петел или киви, а всъщност нещо съвсем различно — странно създание, донесено от ловци контрабандисти от радиоактивните пусти на северна Земуа, което сега с неподозирана пъргавина сновеше между краката на пръхтящите и пращящи от глупост юнаци.

— Давай, давай!

— Дръж мръсната гарга, па й скъсай главата!

— Хай-де Дра-го, дръж я!

— Амон! Амон от втори гарнизон!

И изведнъж гласът на Марио:

— Другари, тия само се преструват. Да ги изгоним и да пуснем други!

— Ууу!

— Прав е човекът!

И действително беше той, само на една ръка разстояние от мен, но с ехидна неаполитанска маска и затова сигурно не го бях забелязал.

— На това ли му викат трибой?

— Ей, дългият, я настрани, че пречиш тук!

— Марио, аз съм! — но тълпата ме изхвърли назад, аз бях чуждо тяло, а него го прегърна ревниво, притисна го до влажните от пот и слюнка решетки. Две парчета динена кора, подмятани от крайбрежните вълни с оголени венци.

— Хванаха я, оня мустакатият я хвана!

— Внимавай какви ги говориш, наоколо е пълно с уши.

— Какво?

Тогава видях и Ирена. Обърнала гръб на борбата в кошарата, се опитваше, макар че малко зависеше от нея, да се измъкне от блъсканицата, крясъците и нахалните ръце на тази чисто мъжка забава, наричана от народа „късмет на смет“, а в официалната програма на Хурсагкалама — „юнашки трибой“.

— Ирена, Ирена! Аз съм...

Дали и тя успя да ме види? Устните ѝ казаха нещо, удавено в грохота на тълпата, устните ѝ под черното домино.

— Аааа... — всеобщ вик на одобрение и лъскавият като калайдисан бакър Амон вдигна омазаната си със зелена скелерска кръв ръка и показа змийската глава на мутанта с разтворена човка, в която блестяха дребни диамантени зъби.

Публиката беше доволна, а Ирена разбра, че не я чувам и ми махна с чиста ръка, посочи ми южния връх на залата раковина.

— Май е време да тръгваме за тегленето на тиража.

— Тамариту, къде си, Тамариту?

— В името на Лугалбанда, не съм аз този, за който ме вземате!

— Оставете го, той нищо не е направил!

— Не се месете!

— Но той ми е брат...

— Веч-на вяр-ност, веч-на вяр-ност!

Ирена седеше на ниската пейка в молитвената ниша, загърната в любимото си жълто сари. Пръстите ѝ си играеха с късичка плитка от коси на скорпионочовек, каквито иркалските жени носеха напоследък като гривни, огърлици или просто така.

— Добре, че... — това беше собственото ми пресъхнало гърло, а тя ми направи място да седна до нея.

Останах прав и получих круше в дясното рамо:

— Я, кой бил тук! Значи все пак се пристраши да дойдеш. А аз мислех, че ще отидеш да се удавиш някъде в бира като всеки нормален мизантроп!

Това беше Марио. Въодушевен от юнашкия трибой, явно се опитваше да бъде майтапчия. Погледнах го с очи на замразена риба:

— Знаете ли, че мене ме търсят?

— Да бе, чухме. И тука споменаха името ти по високоговорителите.

Това е. Край. Диренето в широк мащаб вече е започнало. Всеки иркалец отлично знае какво значи това. Усетих как краката ми се подкосяват, но останах прав. Неочаквано лесно езикът ми се превъртя и произнесе:

— Аз убих човек, затова е всичко...

Марио се захили като тормансианец:

— Какви глупости дрънкаш? Май си прекалил с бирата повече, отколкото ти личи. Търсеха те за някаква справка според мен. Знаеш ли въобще какво представлява диренето на убиец?

— Знам. Но аз убих човек, истина ви казвам!

И им разказах — отначало трудно и мъчително през пресъхналото си гърло, но в края забързан и задъхан от страх, че точно отмереното ми от часовниците на Намтар време бързвъзвратно изтича, — разказах им всичко: за странните сътрапезници в ресторант „Свежест“, пожълтелите снимки, разкъсаната ципа на забравата и Бианка, една чужда като синьо слънце Книга, ужаса да живееш под разграфено от бодлива тел небе, пастиша с кожа на болна игуана, сбиването, смазващата гравитация, акадеца, който пълзеше на четири крака като куче, озлоблението от толкова дълги години растителен живот, подобен на смърт, и лицето на Пиеро, разбито като стъклопис на пода, а после полицейските свирки, бягството, дворовете с дъх на девисил и сенчест мъх, страхливите очи на родоотстъпник и последната надежда за скритост, безкраен празник и мнима утеха в утробата на Хурсагкалама; разказах им това, което исках да ти разкажа на теб, за да не бъдеш твърде учудена в края на цялата тази история, разказах им всичко, което не можех повече да държа вътре, и защото теб те нямаше.

— Тогава не е трябвало да влизаш тук, приятелю, защото вътре може и да си в безопасност, но рано или късно ще се наложи да

излезеш. А има само един изход от Хълма на страната, достатъчно добре следен с камери и достатъчно тесен — казва Марио с насмешка и неприязън. Изглежда все още не му се вярваше — или пък не му пукаше, — че ще ме заловят, изтезават и разстрелят за измяна на Иркала; по-скоро това.

Ирена ми подаде черното си домино, за да се чувствам по-сляп и по-спокоен, а тълпата, която течеше в друга посока към нови забавления, вече беше изпразнила залата раковина. Бяхме останали само тримата и мъртвият скелер.

Тримата се придвижваха към североизточното крило, преодолявайки ескалатори и циклични ешерови стълбища, серпантини и гладки мъобиусови ленти, прозрачни пързалки и басейни с топъл изкуствен сняг, безмълвни зомбита билетопродавачи, непрекословни забрани и хуритски народни песни, дресирани комодски дракони, влачета със скелети и хора, игри на имитация, свещени холограми, двуглави кучета пазачи и стотици други разнопосочни същества, същества, същества. Накрая стигнаха.

— Тук ли? — попита Нор. Ирена кимна. Той влезе.

Слава богу вътре нямаше никой. Не му се щеше да го помислят за екзибиционист и да слуша женски писъци. Това беше тоалетната „Чистота С/ХІІ“ на I ниво в североизточното крило, за която Ирена си беше спомнила, че е видяла прозорец, отворен навън. За Нор това беше последното премигване на надеждата да се измъкне навън от лепкавия търбух на синкретичния прабожествен хамелеон Арак — черноглавите го наричаха Тиамат, — навън, където щеше да има свободата сам да избере улицата на неизбежното. Той пристъпи напред покрай мътните огледала, запушените мивки и боядисаните в черно врати и протегна ръка към прозореца в дъното. Сърцето му изтръпна, зъбите го засърбяха, но бързо разбра: дори да беше човекът змия и да можеше да изпълзи през тесния процеп — трегерът пречеше да се отвори повече от една педя, — навън го чакаше висока бетонна стена и той разбра: значи вечно трябваше да остане тук вътре в Хурсагкалама и да тича като къртица из влажни тунели, като катерица в научен експеримент и като хлебарка в мрака да се радва, че е жив все пак.

Нещо, което не очакваше: Марио и Ирена го чакаха отпред. Може би Ирена беше настояла, а Марио гледеше другаде, явно не му

се искаше да се забърква — по-късно щеше да си го признае. Тръгнаха обратно и мълчаха, заслушани в собствените си стъпки. Вървяха обратно натам, откъдето не бяха дошли.

— Стра-дри-не! Стра-дри-не!

— Това е истината!

— Стра-дри-не! — крещяха двадесетина бръснати глави с оранжеви роби и търсеха неверници. Придружаваха ги няколко галли от охраната на Храма с къси бели фустанели, зелени престилки, червени ленти над лактите и невинни кортици на кръста.

Новата повеля на МСВ беше младежта сама да очисти безродните космополити, програмистите, брейкърите, содомитите, непокръстилите се, морганистите и другите гнили клони от мощното си смучещо жизнени сокове от родната почва стъбло с устремени към светлото бъдеще розови пъпки. Галлите помагаха с гумени палки, ако някой бягаше от самокритиката и справедливия гняв на търсачите на истината. Галлите винаги служат на народа и народът винаги служи на галлите — галли и народ са едно цяло.

— Стра-дри-не! Къде е истината?

— Стра-дри-не!

Никой от тримата не се досещаше какво значи призивът на неистовите поборници — прекалено често семеняха лозунгите, прекалено много бяха търсачите на истината, — затова най-разумно беше да се дръпнат до стената и да сведат лица, а хунвейбините ги подминаха без да видят в тях опасност и разложение.

— Стра-дри-не!

Изведнъж Нор усети колко ужасно изморен е, колко е изхабен и без капка воля, останала във вените му. Подпрял гръб до стената, чиято влажна и хладна повърхност за секунди сякаш успя да изсмуче всичкия живот и страх от изтерзаното му тяло, той изведнъж ясно усети — макар и преди да беше чувал от вражески радиостанции, че радиоактивността в Хурсагкалама, а и по цялото крайбрежие, е опасно висока — какво значат тридесет рентгена в година, усети го като болка и ръжда в костите, като слабост, омекване и апатия и като вкус на синя тиня в устата. Стоеше, подпрял гръб до стената, с присвити колене, широко отворени очи — захвърли черното домино още преди да стигнат тоалетната „Чистота С/ХІІ“, — в които играеха разноцветни петна, и поглед, забит в нещо далечно, на много поприща път от

люспестото туловище на Храма, далече зад границите на Иркала. Мина му чудната мисъл, че е подпрял гръб не върху хладния пенопласт на стената в коридора, водещ към предсърдията на Хълма, а върху живо същество — полугъба, полукорал — с нелепото име „хифрида“, и че всичко дотук е болезнен сън, изтъкан от чуждопланетно халюциногенно създание. Това състояние продължи секунди, но му се стори четири хиляди и седемстотин години, изтекли в обратна посока, докато от вцепенението не го изведе една суха малка длан — беше ръката на Ирена:

— Не се отчайвай, всичко ще се оправи — и макар да знаеше, че нищо няма да се оправи и че няма сили и шанс за успех, Нор бе благодарен за тази малка длан.

След още няколко завоя и тягостно мълчание попаднаха в една от главните артерии сред тумби чуждестранни гости, пеещи тиролски песни, които отиваха вкупом някъде по дяволите, толкова единни и целенасочени, като разноцветни боклуци по течението на реката. Мембраната от щавена кожа на най-близкия високоговорител беше разкъсана — безусловно от някой препушил с анаша хулиган, който веднага е заплатил за смелостта си на кръст, бесилка или клада — и думите от приветствието на гаулайтера на Хурсагкалама падаха като храчки, неразбрани на пода, без това да се стори странно на някого, защото всеки знае как е в Иркала: наказанията са бързи, а ремонтите — бавни. Марио обаче знаеше какъв е редът тук вътре и каза:

— Скоро ще започне тегленето на Вавилонската лотария в Голямата чаша на Храма. Трябва да тръгваме.

— Защо?

— Не искам да закъсняваме.

— Но защо?

— Не е полезно да се цепим от масите, затова ние тръгваме. А ти, ако смяташ да останеш сам в коридора, нали разбираш — Нор вече разбира — свършен си, братче.

Голямата чаша е амфитеатър в центъра на Хълма, дупка към небето, превръщаща го в кратер, калотомия с тридесет и две врати към полукълбата на идеологията и народния фарс, през които нахлуваха последните участници в започващото тайнство. По дървените пейки и по стъпалата седяха плътно прилепени и очаровани бели рудничари и

червенокожи аристократи, цивилни галли от различни отдели на Службите за сигурност и спортисти национални герои, окичени с медали, клакьори с транспаранти и мажоретки с фанатични очи, обречени на Патриарха, усмихнати матрони с пищни вимета и смолисти коси, сплетени на толкова плитки, колкото синове са дали за защита на Родината, търсачи на истината с лъскави тела и трактористи от целините с изпочупени нокти — всички бяха погълнати от представлението, което вече течеше и набираше сила и гной. По принцип всички участват в безкрайния опасно хлъзгав ритуал на тоталния театър, в който правилата се менят непрестанно или просто отсъстват, а съгрешилите, изобличени от неуморимите търсачи на истината, се наказват строго и безпощадно, но днес на ХХІ ду’узу в ХІV ч. ХХ мин. в Голямата чаша на Хурсагкалама беше просто и лесно: изискваше се само да присъстваш и да търпиш как една жена на тридесет и три години, наречена Пипи Дългото Чорапче, подскача, криви се, пее с прегракнал глас, размахва оранжеви плитки, повдига поли над розови кюлоти, прави шпагат с плюшено куче в ръце и показва развалените си зъби, а тормансианците, точно зад нас, глупави и гладки като речни камъни, пляскаха с малките си длани и се заливаха от смях.

Боже мой, какво правя тук с всичките тези създания вкупом, в този капан на шизофренията и форменото малоумие? Защо седя на пейката със сифилистична усмивка на лицето и метален гръбнак, докато някой невъздържано пикае зад мен, а аз седя с изтръпнали крака, потни ходила и кънтящо съзнание, в което ехти циклично циничен пъкленият кикот на стъклени вещици, проблясват болезнени искрици на млечнопътни свещи и разум и бездънни кладенци повръщат центробежните от ужас думи „свършен си, братче, свършен си, свършен си...“ — защо, защо, защо? Чии са тези лица — глинени палачинки, покрити с лунен прах, марсиански канали и кратери от едра шарка, и чии са тези очи, изтекли ли са всичките тези очи, Исусе, кой е изкълвал очите им; а устата им, защо виждам само дупки вместо уста, дупки вместо носове, какви опасни камъни са дъвкали зъбите им, за да могат червени мравки и смехове да изпълзят спокойно сега от устата им — какви и защо, защо, защо? Боже мой, какво правя всъщност тук между тях, толкова чужди, чужди, чужди, по-чужди и страшни от шпионите от Акад, на които помогнах, какво да правя и

защо съм осъден, и от кого, да страдам така между тях? Нима това са моите сънародници, нима съм виновен, че съм се родил тук, в страната на мъртвите, нима нося вината на злата си карма, нима няма друга възможност? Грешка, станала е ужасна грешка, тежка, смешка, пешка от „де две“ — накъде? По погрешка жив съм роден тук, в страната на мъртвите, тук, сред Иркала, по погрешка тук съм израснал, по погрешка тук съм зазидан, сам, между мъртвите. Помогни ми, Исусе, та нали съм жив все още! Нима няма изход, нима няма път навън и нагоре, нима няма начин за бягство от гробището, в което жив се разлагам, обхванат от трупна зараза, — та нали съм жив все още? Или пък не?

Нещо ставаше с очите на Нор. Всичко наоколо беше извратено и изкривено до неузнаваемост, всичко — лицата, телата, звуците, миризмата и страстите. Зад сцената два огромни часовника омекнаха и елегантно се свлякоха върху жилестия мрамор. Бавни питони пълзяха под дървените пейки. От небето падаха кафяви петолъчки, но преди да бъдат забелязани от друг, се стопяваха по косите на зрителите с дъх на ванилия. Нещо ставаше с очите на Нор. Може би поради страх и погнуса, може би поради високата радиоактивност, магия или болест, или пък по волята на тоталния режисьор, гаулайтерът на Хурсагкалама, а може би в действителност.

— Чуваш ли, тебе те викат! — гласът на Марио и най-последно изплуваха от мъртвите води на собствения си страх.

На сцената вече бяха изкарали двуетажна бутафорна изчислителна машина с разноцветни лампи, мигащи като гирлянди на коледен кипарис. Някакво джудже с изпъкнало чело и персийски чехли, облечено в цветовете на триколяра, щракаше по големите като магарешки уши клавиши, а Пипи с апломба си на застаряваща проститутка успяваше все пак да надвика ужасното тракане на машината:

— Мъдрият компютър Голем XIV, мили деца, ще определи тримата печеливши, трите прекрасни награди от по хиляда мита в празничния тираж, посветен на републиката на младежта Урарту. Нека обаче преди това да благодарим на нашия баща и ръководител, и велик кормчия, Патриархът Кудрам, за грижите и щастливото детство, с което ни е дарил, и за високомъдрият указ, указващ на корпорацията за

безалкохолни напитки и кинкалерия ТЮГО голямата чест да организира и провежда тъй наречената Вавилонска лотария за всеобща полза и добруване; нека сме му синовно благодарни!

— Вечна слава, вечна слава, вечна слава! — скандираха от всички страни изправени на крака щастливи лица, а само преди десетина години славата към Патриарха трябваше задължително да бъде придружена от слава към Господарката на големия дом, неутолимата Ерешкигал — това го изискваха каноничните формули на привичния за всеки иркалец ритуал на осанна. Ето обаче как времената се менят: фигурата на Бащата на инферналните народи се извисяваше все по-внушителна и свръхчовешка от големите като кораби плакати на празничните манифестации, юбилейни гранитни паметници и чудовищните стенописи в новопостроените храмове; силен и притегателен като Юпитер и красив като Десет, той е над всички, той е над всичко, той е Светлият герой Шулпае. В същото време Всяващата тревога се разтваряше постепенно в мрака на общественото съзнание, чезнеше някъде в тъмните коридори на нощния си палат, обърнат с кулите надолу, където се беше оттеглила в съня под балдахина на някакъв мъглив митологичен архетип, спокойна, че властта ѝ се упражнява от такива вещи, лоялни и реални ръце — в ход беше една тиха подмяна и даже вътре в нейните светилища блестяха надписи цитати на Патриарха, негови бюстове и икони с неговия лик. И макар че, ако някой гласно искажеше подобна кощунствена мисъл, директният слушател на нейната воля, скромният изпълнител пред завързаните ѝ очи, този плах узурпатор, щеше да осъди веднага и собственоръчно да изпълни екзекуцията над оскърбителя — нима, ако пожелаеше, Господарката на земята, откъдето връщане няма, не можеше с едно отваряне на устата да накаже и унищожи цялото население заради нечие неподчинение, както по времената на древния Утнапищи, — но истината беше тази: хората вече се кълнях в Патриарха Кудрам, а не в Стопанката Ерешкигал... Така е може би, защото той е на светло и видим, а тя плува в съня на черните си коси и черните мъртви води на Хубур, но дали и неговата видимост, не е също привидност в Огледалния свят? Никой не е виждал Всяващата тревога с очите си, нито поне съпруга ѝ Нергал, министър на социалните грижи и здравеопазването, но дали от друга страна Великият ни кормчия е нещо повече от умело изработена механична кукла,

помахваща с петниста десница от балкона на Мавзолея, херметичен портокал с часовников механизъм, говореща глава, изрисувана с точки върху вътрешната повърхност на кинескопа, която с труд произнася думите на неизвестно от кого разписани доклади и укази, похвали и анатемии — кой е той всъщност? Символ, емблема, фетиш, плюшено куче с метални зъби, знаме, икона, ходеща мумия, дървен идол, обливан с благовонни масла, хранен с кръв, тежък облак, безличен глагол, двулична посредственост, параван на нечия двойно опосредствена и анонимна власт — на корпорация ТЮГО или някой още по-висок и недостижим кукловод, — а има ли значение всъщност? За народа е важно да има хляб и зрелища, както е казвал не веднъж и Патриархът, важно е да бъде залъгван редовно гладът и болната съвест, и тогава народът би могъл вечно да скандира:

— Вечна слава, вечна слава!

Пипи махна с ръка, подкани ни да спрем:

— Достатъчно, достатъчно, мили деца! Вие сте чудесни, но ето че джуджето Дългоносско е готово и ми подава индексите на щастливците. Я да видим...

Любодейката Шамхат подскача като обезумяла, отпуснатите ѝ гърди се тресат, пляска се с ръце по бедрата като въшлива човекомаймуна йеху и крещи някакви цифри с неистов трудов ентузиазъм. На сцената бързо изтичват младеж и девойка с лъчезарни очи и пионерски възли. Публиката реве възторжено, все едно присъства на юнашки трибой — публиката винаги и навсякъде реве така, — а Пипи:

— Остава третият! Знаем, че е тук. Остава третият с индекс „шейсет и три, нула, две, единайсет, шест, шестотин шейсет и шест“, щастливият индекс! Знаем, че е тук! Елате, о, щастливецо, не се притеснявайте... А, да... ето, джуджето Дългоносско ми съобщава и името му: Нор Урнаму, да излезе Нор Урнаму!

Усетих как се треса, мускулите ми конвулсивно треперят, а езикът ми е залепнал подут за небцето; не можех да помръдна.

— Излез, чуваш ли, излез — шепне ми Марио, — иначе ще стане по-зле...

Погледнах към Ирена, суха и безучастна, с длани, притиснати между коленете, длани от които се срамува и съскането на Марио:

— Чуваш ли, тебе те викат!

Закован за пейката, не мигам, не мисля, не съществувам, оцеляло е само галванизиращото чувство на омраза към невидимите и хитри преследвачи, които като добре обучени хрътки и тук успяха да ме настигнат, и тук успяха да ме разкрият, към гадния и лигав фарс на сцената на дъното на Голямата чаша, чрез който ме карат сам и за назидание да си нахлузя примката, и най-вече към Марио, който неясно защо подло ме подстрекава да се предам. Но няма да го бъде. Боли ме кожата, сякаш много очи и дула са прицелени в мен, а Пипи продължаваше да квичи:

— Нор Урнаму, знаем че сте тук, Нор Урнаму, излезте, не умопомрачавайте светлия празник, Нор Урнаму...

На зрителите вече започна да им омръзва, хората ставаха и бавно изтичаха от амфитеатъра. Аз също се надигам и тръгвам след тях, изгубен като зрънце в пясъчен часовник. Насочвам се към широкия тунел, влача се след тълпата като поплавък след рибарска мрежа, а Марио и Ирена предвидимо изостанаха назад. Правят се, че не ме познават, след като Марио успя да ми подхвърли уж мимоходом:

— Ти беше длъжен да излезеш! Сега ще стане по-лошо, много по-лошо... А пък и нас ще замесиш, — а Ирена му е вярна, разбира се: гледаше го в очите.

Направих се, че не съм го чул.

Сега вървя към светлината в дъното на последния тунел, жаден като астматик за глътка жив въздух извън лабиринтите на лицемерния и жесток Хурсагкалама, вървя към светлината на изхода, където решетките са дръпнати, за да пропуснат родолюбивата творческа младеж навън — значи изходът не е само един, както твърдеше Марио, изходът никога не е само един, — вървя без да ме е грижа за камерите, надвесили се от ъглите като глави на победени скелери, само и само да изляза навън, а там да става каквото ще става, само да е навън...

III

Някои сведения за подопечния ни обект Зет.

Ръст: V стъпки и VIII палеца.

Тегло: II билту и X мани.

Коса: прошарена, не я носи на плитка.

Очи: с цветя на пролетна тиня.

Кожа: тънка.

Народност: иркалец.

Роден: в Мегадон /по новому Нипур/ на XXIV ден от месец тебет през CCCLXXII година от управлението на Великия кормчия Кудрам, нашият баща.

Родители: неизяснено /вероятно починали по време на трудова вахта в някоя от зоните за младежко строителство/. Отгледан от служещи, безпартийни. В един доклад се споменава за брат музикант на име Амфион.

Образование: получено в школата на въдворения писар Шотки.

Професия: преводач, безработен, държавни помощи не получава.

Идеологическа стабилност: като ученик не пожелал доброволно да се включи в хунвейбинската чета „Знаме на верността“, иначе — лоялен. Не е посещавал и не е подавал документи за посещаване на Акад /докато съществуваше, разбира се/. Понастоящем е под наблюдение III степен на зоркост в курортния ни град Алгол-Ериду.

НОТА БЕНЕ: Лицето притежава прекрасни латентни качества за есесовец, така поне твърди групенфюрер Франк Леонович от мегадонската Служба за сигурност /СС/ след проведен тест за приобщаване. Защо и по чия вина е пропусната такава една възможност — неизяснено.

Нека горното послужи за сведение на пазителите на вътрешния ред в Хурсагкалама, където се губят следите на подопечния ни обект Зет и където вече не се простира нашата сфера на дейност с пожелания за отлична работа.

Забележка: Лицата Ирена и Марио да бъдат освободени от контрол. Те нямат отношение към академичните интервенции, идеологически са стабилни, проявяват съпричастност към мероприятията на народната власт, а и досиетата им са чисти, още повече че някои роднини от първо коляно на лицето Ирена са наши четници и другари.

Помниш ли онази вечер, когато старият Роан ни показваше преписани на ръка отделни фрагменти от академичен народен епос за похода на Гилгамеш III Смъртният до бог Енки, а ние настоявахме, че е груба фалшификация? Да, знам, че беше много отдавна, но и сега е като пред очите ми, и мъглата на времето все още е безсилна пред това малко късче непокътната памет.

Бяхме у вас, виждах те за пети или шести път и продължавах да се стъписвам пред очите и произхода ти, макар да се преструвах — сега си мисля: не особено успешно, — че съм над кастовите ограничения, както ни учеше старият Роан, и си играехме по детски сериозно на равенство и на братство. Седяхме около цилиндричната маса — у вас за пръв път виждах такава — и правехме ли всъщност нещо друго, освен да говорим, да говорим и пак да говорим? Смешно ми е сега, когато си спомням, но колко сериозни бяхме тогава: все говорехме, анализирахме, изяснявахме, спорехме, рядко стигахме до съгласие, смело летяхме и се опитвахме да решаваме свръхобщи битийни проблеми, докато чакахме с обърквана скорошна и конкретна промена да дойдат отнякъде. Чудя се сега на тази присадена наивност, да не можем да разберем, че е назряло крайно време за деяния, че са вече достатъчно горещи пясъчните дюни от думи. Чудя се Роан ли тласкаше енергията ни в безопасни посоки и ако е било нарочно, то защо, се чудя сега. Дали е искал да ни предпази от глупости или всъщност ни е нямал доверие? Възможно ли е да не се е досещал, че само такива заваяни келеси с пламнали бузи и глави в облаците са способни с безразсъдството си да променят вечния ход на калните ефратски води? Или може би като всеки мъдрец чисто и просто се е страхувал от необратими постъпки? Съзнавам, че едва ли някога ще узная причината.

Макар че причината — осезаема, хлъзгава и хладна — никога да не пристъпим границата на думите тогава е същата и сега да мълчим

като отровени риби в отделни буркани, толкова жалки, апатични, обезверени и с подути кореми, причината да крещим весело: „Ние сме дяволската дузина!“ тогава е същата и сега да съм сам, без тебе дори, толкова далечна, почти мъртва върху черния пясък на плаж „Вярност“ в другия край на Алгол. Няма пътища назад, за да открием нещо, което е скрито отдавна в миналото. Времето на необратимите действия действително вече настъпи. Остава ми само ярката холограма на спомена, която обаче странно се припокрива с острите ръбове на настоящото сега: около цилиндричната маса с блестящ самовар — „Нощем пия чай твърде много“, оправдателно изръмжава Калеви Ках-Ра, — все още деца, преболедували заушката, но не и ентусиазма, седим и слушаме стария Роан, който криви врат над малките листчета, изписани с грозния му почерк, и през изпъкналите си лещи чете с пушачески тембър някаква заплетена, фантастична и явно апокрифна легенда — както ни се струваше тогава, — и сега по тесните улички на Алгол, блъскан от чужди тела, твърди и забързани като статуи, вървя рамо до рамо с един невероятен реликт, възкръснал мъртвец от онези времена, когато нещата изглеждаха прости и свързани, а свързващата ги струна трепти заедно с гласните струни, произнасящи думите:

*След като Ан сътвори небето,
небето се отдели от земята,
земята събуди полето,
полето даде път на реки и канали,
каналите и реките заспаха в блатата,
а те червея на съмнението родиха,
който дълбае дълбоко и търси Арали —
блатата червея сътвориха.*

Това не е дежа ву, не е повторение без предпоставка или буквална идентичност на моменти, не — по-скоро искра, късо съединение между намотките на спиралата време, поредното обикновено лъскаво камъче, което обаче изведнъж разкрива смисъла на хаотичната допреди него мозайка, нечий ловък нокът, който преобръща най-последно монетата и от другата ѝ страна, тъмната страна на Луната.

Вървяха вече през пазара, почти долепени един до друг, увлечени от многоезичната гълпа, сред хитрооки селяни, насядали по земята зад торби със златисто царевично брашно и едри като сърца картофи, покрай кафези със зеленоглави патици, бели кокошки от Ливорно и червени дългоопашати папагали ара, приучени да крещят досущ като конгресисти: „Крал Кудрам, крал Кудрам“, „...найсе века прогрес“, „Родина, вярност, труд“ и други патриотични лозунги, двамата вървяха — странна гледка: единият — висок, тромав, с лице, белязано от високопланински изгаряния, сиви блуждаещи очи, десантен анорак и брезентна торба през рамо, в която носеше нещо твърдо, квадратно и важно, а другият — само с хавлиена кърпа около кръста според модния тивански обичай, мургав, с влажна от бягане, страх и тропически изпарения коса и боси ходила по разядения от заешка кръв и кипнала саламура калдъръм на еридугски сук, двамата вървяха покрай зарешетените празни държавни магазини и огънатите от контрабандни стоки сергии на мицраимски спекуланти: филета, мортадели, лебервурсти, луканки, суджуци, рибици от морски лъвове, по-нататък банани, кубински портокали, грузински маслини, дървесни ананаси от страната Виет, захаросани стафиди, омекнали фурми и консерви с плодова салата от разбил се в рифовете португалски кораб, кашони, в които са строени стъклени бутилки с уиски и други недопустими продукти, скрити под срамежливи ленени покривки от твърде бдителни и ревностни очи, а също електронни часовници, видеокамери JVC, резервни части за вятърни електростанции, самопишещи писалки, паста за зъби „Тюго-дент“, анадолски кибрит, холандски очила, ножчета за бръснене от Дамаск и тежки пити балкански кашкавал, увити в мазни вестници; минаваха покрай златари, бижутери, гълтачи на саби, продавачи на сладка тръстика, брадати типове с боядисани зъби и задължителната петмитова пара в дясното ухо, белопръсти ченчаджии, слепци и други певци на фротота с гъдулки, тамбури, окарини и плешиви маймунки, пласьори на ксерокопия от „Плейбой“ и акадски рекламни каталози с липсващи обложки, за да не се знае откъде са, покрай бюстове на Патриарха, оставени да съхнат на слънце пред някаква грънчарница, стендове с окъсани снимки на издирвани родоотстъпници и мрачни униформени фигури в пресечките с бамбукови пръти в ръце, притръпнали към

страха, те вървяха, забързани нанякъде и слепи за опасностите: единият — току-що изпълзъл от заплетените вътрешности на Хурсагкалама и сигурен, че в момента животът му е най-евтината разменна монета в страната, и другият — който го чакаше пред изхода след тегленето на Вавилонската лотария, откри го със сивия си ястребов поглед и го настигна с увереността, че този човек е най-голямата скъпоценност в страната на мъртвите и галопиращата инфлация.

— Благодаря ти — каза той с пушачески тембър. — Аз съм братът на Бианка, Томаз Мъртвия.

Щрак, щрак, щрак — три образа, три лица, три момента се насложиха като в полицейски компютър: Томи Пивота — най-добрият хандбалист от четвърти курс на II мъжко училище за придворни писари Едуба, — братът на Бианка от снимката, танцуваща в ръцете на акадеца с пуловер от камилска вълна, и водачът на пришълците, седящ отляво в ресторант „Свежест“, се сляха върху екрана на тази проядена от сънища и заблуди памет, съвпаднаха с прегърбената фигура на Томаз Странника пред разтворения изход на Хурсагкалама.

— Благодаря ти — каза той с пушачески тембър. — Без тебе нямаше да можем да се справим.

И двата гласа също се сляха точно в мига, когато „блатата червея сътвориха“, единият — на учителя Роан, който изкривил врат над малките листчета, изписани с грозния му почерк, четеше откъси от апокрифния епос за Гилгамеш III, наречен Смъртния, и другият — гласът на Томаз Далечния, който декламираше началото на народна песен, посветена на него самия, както настояваше толкова искрено.

Това се случи някъде по средата на алголския сук пред една грънчарница, обградена от влажни и слепи бюстове, оставени на слънце или може би пред някакъв цветарски магазин, в който се продаваха саксии и цели сандъци, засадени с цветето астромелия, чийто цъфтеж изкусно беше нагласен да съвпада с рождения ден на дъщерята на Патриарха, някъде там, когато братът на Бианка благодари за спасението на Книгата — това за Нор беше само избледнял сън, който съвсем слабо го докосваше в този момент на безнадеждност и умора — и настоя да бъде изслушана и неговата история, позовавайки се на сестра си.

Както всеки сън животът на Томаз Издръжливия в Акад имаше трудно определимо начало. Първо самият той призна как отначало не разбирал нито дума от чуждия птичи език и знаел единствено да надава тъжния възглас: „Ялом, ялом!“ край казана за прокажени и бедняци, докато поднасял за храна костената си черупка от броня на костенурка, но след два месеца виране и еванзия на илюзиите проумял, че по-лошо от най-лошото няма и се хванал да разбива ненужни мостове и стари сгради с железен таран, управляван посредством лостове и въжета; никой друг от останалите възкръснали не успявал да се справи с тегобата, а той издържал, опрян на костната си система на спартанец и тогава в именните списъци му прикачили първото прозвище: Томаз Издръжливия. И така я карал криво-ляво без много време за сикера и за равносметки и сигурно дълго щял да изкара, ако имало начин някак да прескочи онзи злополучен втори нисан, точно преди Нова година на строителния обект „Метрополитен «Мечтите на Лугалбанда»“, когато се разгневил неуместно и счупил челюстта на триокия надзирател, който го нарекъл „иркалско куче“, докато му плащал кучешката надница, едва стигаща за хляб и наденица. Но няма такъв начин: дните се преживяват един след друг, така както предварително са подредени като зърна от броеница — такива са акадските закони, — така че се наложило да бяга от куклуксклановска разправа и да крие името и лицето си; самотен пътник, напредващ пешком или в говежди вагон, на автостоп или като водоносец в Похода на десетте хиляди евнуси за мир, той се придвижвал на зигзаг и рисувал с маршрута си заплетени арабески, немил-недраг обикалял богатите и сънени провинциални градчета, където се представял за градинар, но никъде не се задържал повече от седмица и от страх.

Цели три години, както подпяват и до днес тракийските аеди с китари, се скита Томаз Аеда по необятната небесна твърд, зовяща се Акад, и какво ли не преживя: падаше и ставаше, плачеше и се смееше, продаваше потта и кръвта си, понякога крадеше и нападаше, понякога отстъпваше и търпеше, и бавно заспиваше в необозначени на картата оазиси върху гостоприемните рогозки на облечени в синьо езичници, от които най-сетне научи езика, сънуваше своите подземни сънища в изписаните с пиктографски заклинания землянки на отшелниците дравиди и се събуждаше, огрян от слънцето Уту, в кремъчните

леговища на мъчните слюдени хора, споделяше несгодите на чергарското ежедневие около шатрите на лулубеите, дошли от планината Загър — от тях усвои маниера да плюе през лявото рамо, когато някой произнесе думата „утре“, — и дори се сдоби с побратим сред племето на шофьорите на хладилни камиони — това беше някой си Енмеркар, който пътуваше от сенките под хребета Машу чак до мълчаливите брегове на реката Хубур, човек живял, видял и патил, от когото за пръв път чу за профсъюзното движение на Мъртвите, но само през зъби, дъвчещи неизменната кибритена клечка; известно време — кой знае обаче колко? — Томаз Кадехо съжителстваше в грях с две амазонки от разпаднала се хипи комуна, които на шега го наричаха Енкиду: превиваше гръб под пронизаните от стрелите им антилопи с все още туптящи сърца, прибираше уловения в капаните дивеч и покри самотното им ранчо с керемиди от червена глина, печени в кахлена пещ според тайната наука на иркалските грънчари, но след като се измори от толкова много любов без любов и макар че трябваше да остави зад себе си една плачлива червенокоса дъщеря, той продължи пътя си към столицата Урук с група боси проповедници, боготворящи духовете покровители шеду и ламасу, заедно с тях Томаз Неофита се впрягаше да влачи летящия асирийски бик, свещеният идол, по прашните пътища на средните щати, тъй като древните предписания забраняваха прилагането на двигатели с вътрешно горене и други безжизнени сили; и това пълзящо очищение можеше да продължава безкрай, ако не бяха срещнали глутница облечени в ризници от тюленова кожа мотористи, които познаваха Томаз Бивника от лагерите на касидите огнепоклонници, и той отново се присъедини към децата на Гибил: препускаше с тях и с разни объркани ветрове чак до месец тебет, когато се записа в университета край Лагаш, където с парите, спечелени от фокуси с карти и миди, патента на едно хитроумно устройство за закопчаване на дрехи без помощта на копчета и илици, наречено „цип“, и превода на поемата „Ад“ от емесалски на акадски, получи възможността да изкара няколко семестъра, изучавайки антропософия и кибернетика.

— Вече започвах — разказва Томаз Бакалавъра — да се досещам за принципите, по които се извършваше фината настройка на Вселената, било то Акад или долната земя Арали, но истинското прозрение настъпи доста по-късно и то от съвсем друга посока. А

междувременно бях проявил голямата неразумност да се поддам на омайните усуквания на един вербовчик с лице на невестулка и глас на влюбен славей и да продам за осемстотин мита ръцете и душата си на капитан Ику-Турсо от китоловния кораб „Стълб на Посейдон“.

Точно две години кръстосвахме северните морета, разположени зад окръжността на смъртоносните течения и месоядните водорасли. Две години точех сатъра, размахвах секирата, забивах ножа и кълцах с мачете, отделях кости от плът и кожа от пластове мас. По седем двойни часа на ден се ровех в китови вътрешности, целият омазан с кръв, сгъстена от студ. И все долу в трюма, в отделението за разфасовка, разяждан от солта, която валеше като хаплив сняг над бледото месо в качетата, сред тежката миризма на тран и спермацет, разяждан от острата киселина на омразата под ниските сводове, където кънтяха крясъците на помощник-капитана, все едно отново под металния похлупак на родното иркалско небе. А горе на палубата офицерите с ледени лица допушваха лулите си, след като бяха изхвърлили зад борда един огняр — турчин на име Емил, — разбира се, за назидание.

И докато ние, събратята на нещастника, мълчахме с превити гръбнаци под ниските сводове и продълговати животински зеници, един човек от палубата — ние му викахме Малък голям човек — се осмели да обърне внимание на Постадения от боговете на мостика върху адските условия, в които живееха, трудеха се и умираха наемниците трюмоваци, самите ние. Този човек беше доктор Персио, лекар и астролог на кораба, а капитанът нищо не отговори. Три дни покъсно съдебната тройка, председателствана от люспестия брат близък на Ику-Турсо, осъди Малкия голям човек — макар че беше жител на палубата — на смърт чрез разстрел по обвинението, че е келтски шпионин. Присъдата беше изпълнена незабавно, а последиците си проличаха, когато се разрази очната болест: гноясалите клепачи и червените сълзи бяха сляпото наказание на Ера за всички онези, чиито организми не познаваха ескимоския метаболизъм и търпяха издевателствата на помощник-капитана, прегракнали от мълчание.

— Да, ние мълчахме — оправдава се Томаз Баленофоба, — но това беше особено мълчание, тежко и трудно преодолимо като грамада от дялани камъни, които, бетонирани с гняв и солена омраза, образуваха вълнолом. Това беше аперонно мълчание, в което емоциите се усиливаха, а редките думи, процедени през зъби, се ускоряваха като

парчета кремък, изкашляни от гърлото на пробуден вулкан. Това беше опасно мълчание, в което можеха да се чуят цианидови клетви, вкоравени псувни и мистериозни реплики, пропити със закана и гаснеш възторг. А тези реплики ми напомниха за шофьора на хладилен камион Енмеркар: той беше промърморил почти същото, което се изтръгна от гърдите на един от петимата цигани, докато пъшкеше в южняшкия си хамак през трите златни двойни часа, отредени за сън: „Понякога ми се ще да съм Мъртъв, ама свободен, отколкото...“ и млъкна с прехапан език.

И докато се изнижат покрай тях драпериите от разнокалибрени рибарски мрежи, охранявани от пергаментени старици с треперещи колене и черни забрадки, някъде в средата на алголския сук, но преди цветарските магазини, ухаещи на влажна пръст и високомерни астромелии, братът на Бианка се постара да отговори на едни незададен от Нор въпрос: Какво знаят за Мъртвите в Акад ли? На пръв поглед доста много и нищо в действителност. Знаят например, че са жители на подземните лабиринти и тунели на двете столици Вавилон и Ниневия. Те са двукраки събрата на плъховете и слепите кучета, на двойнодишащите риби, видрите и мумифицираните монаси в забравените светилища под пластове бетон, ръждясала арматура и асфалт, разправят уверено някои. Те са внуци на някакъв дъвен масон, протежиран от предишната богопомазана династия на Урук, който обаче изпаднал в немилост след смъртта на фараона еретик Аменемхет и потърсил спасение в собствените си кошмарни построения, изградени под земята и устоите на обществения морал, смятат други историци. Потомци на бегълци от диамантените мини и група въдворени проститутки, наследници на тайните науки на ултралеви гностици и реабилитирани каторжници, синове на конекрадци, светци и неграмотни, но красноречиви философи — те са опасенията на реалната власт, досещат се трети и си правят някои сметки. А почти всички ги наричат Мъртвите, защото в официалните регистри на Тесеракта безвъзвратните подземници са записани в графите на „безследно изчезналите“ или „обозе почившите“, докато самите те твърдоглаво настояват: „Ние сме изконно черноглавите! Ние сме Свободните!“. Само веднъж, един единствен път, по времето на Единадесетата династия при управлението на Лугал Шамаш Етана, божественият летец до червената звезда Марс, когато били примамени,

когато били поканени, когато били умолявани да се присъединят към строежа на всенародния Небостъргач на братската любов и мира, Вавилонската кула, седмият крак на небосвода, пълзящите астерии погледнали безпощадната синева и открито сътрудничели на Конгреса и Ените — тогава още бил жив зидарят на надеждата, беловласият Дедал. Как завършил революционният градеж на този Нов човешки дом знае добре и рецитира всеки майстерзингер: „Руши!“, викнали бедните, „Руши!“, викнали измамените, „Руши!“, викнали пълзящите, а и какво ли друго им оставало, след като една сутрин осъмнали извън оградите от бодлива тел — девствен пояс около беломраморното тяло на изящната кула, в която пирували недосегаеми кардиналите, комисарите, царедворците и техните белокожи дъщери.

Нор си помисли за родния Хурсагкалама и разбра, че Историята обича повторенията и черния хумор/. Никога повече, никога по-късно пълзящите не се показали явно на повърхността. Когато обаче след няколко века възникнал независимият профсъюз „Свобода“, борец се за правата на бедните и угнетените, имигрантите и огнепоклонниците, берящите сладка тръстика и хомосексуалистите, плетачките на серкме и родените с раздвоен език, сред народа се заговорило, че обявената за терористична от поднебесните сенатори организация е част от подмолната, далече прицелена дейност на Мъртвите, докато тънещите в нелегалност и загадъчност ръководители на съюза не потвърждавали, но и не отричали една такава възможност.

— Съществуват ли Мъртвите все пак? — попита Нор, прекрачвайки изкуствения крак на просяк с кожена маска, както го изискваха правилата на кооперативната дейност.

„Съществуват ли Мъртвите в действителност“, се запитал Томаз Неверни след толкова противоречиви сведения. В университета край Лагаш бил дочул нещо и за новата генерация подземници — Децата на метрото, които масово бягали от подредения квадратен и родителски свят долу във влажните галерии на общественото подсъзнание, търсейки реализация на синкавите си мечти за сексуална свобода и равноправие, долу под краката на хилядолетни обичаи, предразсъдъци и вкаменелости. Долу в изоставените екологични ниши те натрапчиво дирели библейския старец Дедал и пиели отвара от гъби със светещи гръбчета и меки ресни, а предвидливи политолози и социопатолози предупреждавали Конгреса на Игигите и самия Мардук за опасността

от този аморфна и гъбеста опозиция, от това системно източване на младата кръв на нацията капка по капка в заразните бокали на Мъртъвците, които дори да не съществуват, то това е опасността от едно недосегаемо и поради това непобедимо небитие, докладвали мъдрите плешиви глави, и точно от него трябва да се страхуваме, апелирали те. И Томаз Византиеца в безсънието от преумора дълго обмислял противоречивите сведения и нетърпимото положение в гръдния кош на кораба „Стълб на Посейдон“, докато накрая не зашепнал в мрака отчаяно опасните думи: „А нима ние не сме Мъртвите — ние, които изпълзахме от долната земя Иркала, ние, сегашните обитатели на трюма, ние които сме кал в ръцете на силните, ние, умелите езекутори на гордия небесен звяр, наречен кит?“

— И ти посмя да разкриеш сърцевината на убийствените си бълнувания пред останалите китоловци? — попита Нор с иркалско недоверие, прекрачвайки шепа стъклени топчета, на които в Ериду викаха стъклени перли, а в Харан — сирийчета, и посредством които гадаят просящите с кожени маски.

— Да, аз организирах стачката на трюмоваците от „Стълб на Посейдон“ — кимва замислен Томаз Пришълеца. — Сами оковахме ръцете си в здрави вериги, за да не се поддаде някой от нас поради страх или болка на заповедите на люспестия като морска змия Ику-Турсо, за да засмърди целият кораб на океанска мас и черен дроб, за да закалим опълчението си срещу безпощадната воля на палубата и бича на помощник-капитана, а аз прибрах ключовете от тежките катинари, хвърлих ги в устата на Тиамат. Заклехме се да бъдем непреклонни и единни, да бъдем готови на всичко. Така че цели три дни устоя нашата стачка.

— А после? — попита удивен от толкова смелост иркалеецът.

— После някой пречупен от жаждата и глада се отрече, после някой разколебан ме предаде, после някой надяващ се на прошка пусна слух, че аз съм не друг, а дясната ръка на Бодливеца, най-радикалният от ръководителите на мъртвешкия профсъюз „Свобода“. — Братът на Бианка се усмихва с крива усмивка, спряна от вертикален белег на бузата. — Толкова опасен им се сторих, че даже не посмяха да ме разстрелят, както го изискват суровите морски закони, а ме затвориха в една от каютите на палубата и дълго се съвещаваха пред вратата какво да ме правят. Накрая случаят им помогна: решиха да ме свалят на току-

що изплувалия на хоризонта безлюден остров с изгаснал вулкан. Те, разбира се, не знаеха какъв е този остров — твърде нехайно водеха кораба по звездите, твърде неточни бяха морските им карти, — аз също не знаех. Но едно вече ясно усещах с изострената чувствителност в големи промеждия: че не случаят, а нечия могъща ръка чертаеше умишлено и неотклонно пътя ми през целия Акад и ненаситния Океан към това късче лемурска земя сред непознати, враждебни и хищни вълни... Всъщност островът беше Дилмун...

Вървяха някъде по средата на алголския сук, когато Нор Крушенеца навлезе в най-странната песен от небесната си одисея и очите му се промениха — далечни като гранитен блок от хребета Машу, и гласът му — глух и задъхан, сякаш затиснат под величествен товар, и най-вече речта му — безцветна и многозначителна, претрупана с архаизми и инверсии, отчуждена и изтъркана, но по своему вдъхновена сред делничния глъч на еридугското тържище.

Да, истина ти казвам: островът беше Дилмун, макар отначало и сам аз да не знаех. Но след многото дни на размисъл, разходки по каменистия бряг и очистително гладуване, на четиридесетата нощ получих просветление, изпаднах в сатори и видях: островът беше Дилмун, единственият, на който имаше смисъл да попадна, и разбрах: само тук щях да науча ясната цел на човешката си мисия, само тук щях да срещна спасителя на човеците, татко Аманки, владетелят на това късче от праисторическия рай.

Нор се опита да си го представи като в поредица от японски рисунки: самотен, изтерзан от ужасите на кораба, екстатичен пророк, лишен от апостоли, събирач на яйца от скални гълъби и ядливи корени, наричани от хазарите моркови, развълнуван от глад, рева на прибоя и червея на съмнението, Томаз Крузо сънувал най-вече и чувал собствения си глас като из тръба да го зове от високо, от върха на вулкана. Бели и черни камъни край лагуната събирал и прашка си направил от ликото на млада липа, шапка от палмови листа си направил, да го подслонява от слънце и дъжд, да го пази невидим, и нож също си имал — в ръкава си го бил скрил, преди да го изхвърлят зад борда, — а в навечерието на гората и кроманьонски боздуган се направил с чело от кремък и удобна ръкохватка; тогава чак навътре навлезнал в мрачните коридори под сводове от черни листа и измамни лиани. Пътят му вървял бавно и криволичел, но все нагоре по склона.

Струвало му се, че се сражава с хиени и тигри, анаконди и зайци, и хитри маймуни, крещящи обиди, но никога сутрин не откривал следи от борбата, или косми и нокти.

Напредвал нагоре Томаз Растителния човек, изгубил броя на завоите и дните, изгубил надежда и спомен, но неотклонен в стремежа си, когато в буреносна, светкавична нощ се натъкнал на хижа — неочаквана, необходима и каменна, — чиято стопанка била една снажна снежна жена с едри гърди на име Сидури. „Слез надолу, върни се на брега край морето и чакай спасител“, посъветвала го тя, но след като подушила неотстъпчивата миризма на потта му, след като изслушала трудната му история, тя го нахранила с царевични питки, напоила го с омайна сикера, целунала го в устата и му посочила по-преки пътеки, пълзящи нагоре към бога на смъртните, всемъдрият Енки.

Нагоре се изкачвал Томаз Твърдоглавия с омагьосани крайници и непослушни зеници, като че ли все още упоен от сикера или пък от редкия въздух: привиждали му се птици, летящи обратно, дървета със зъби, останки от танкове, говорещи ручей и базалтови гиганти с дълги уши и оранжеви шапки, но измъкнал се жив веднъж от гората, бил изгубил вече страха си, не се изплашил, не викнал от ужас, когато пътя му преградили мъж и жена скорпионочовеци. Тези двамата, които пазели седем лакъта висока и дванадесет широка стоманена порта с изковани божествени знаци и символи, рунически букви и машинни команди, тези двамата, които пазели владенията на Всеистинния, тъй посъветвали самотния пътник: „Слез надолу, върни се, човече, през Гората на сенките на брега край морето, виж къде отива Шамаш и чакай спасител, седнал върху изсъхнали водорасли“, но след като изслушали мъчния му разказ и болката му за света, те се просълзили със скорпионски сълзи, посочили му малка странична врата във великата китайска стена, обграждаща гърлото на вулкана, и прикрили с ципи очи, за да не видят как смъртен навлиза във владенията на недостижимия Енки.

Продължавал нагоре Томаз Единака, още един ден се изкачвал и нищо особено наоколо не забелязал — само мъхове, нисък клек, черни морени и вятър, — нито престол, нито страшни и странни знамения наоколо той не съзрял. Вечерта, студен от умора, край стъклен ручей полегнал и сдъвкал в устата си червените зрънца на едни планински

храсти, лишени от име в душите на равнинните хора, за да запълни стомаха си празен и викащ. Така постъпил наивно, а сетне заспал с подложена под главата палмова шапка, която през деня го прикривала от слънце и дъжд, а нощем го правела невидим сред мрака. Заспал Томаз Скръбния и спал час, или два, или три — никой не знае, — когато изведнъж звездният свод се разцепил и гръмовен шум като из тръба, като от тридесетгаров водопад, като из утробата на змея Кецалкоатл, се изсипал върху бедната му глава и той скочил разбуден, и той се изправил замаян, и той се затичал като овца метелява — ослепял, оглушал и потресен, — и: И ето, аз го видях, срещу мене стоеше, приличаше на човек, но по-различен, по-висок беше, облечен в дълга дреха и препасан около гърдите със златен пояс, главата и косата му бяха бели като бяла вълна и като сняг, а очите му като огнен пламък; нозете му приличаха на лъскава мед, като в пещ пречистена, а гласът му беше като глас на много води, падащи от високо, той беше застъпникът на смъртните, той беше Енки.

Двама мъже, които си купуваха контрабандни презервативи и черно мастило за самопишещи писалки от някакъв сипаничав спекулант, обърнаха едновременно учудените си лица към високия странник в десантен анорак и с брезентна торба през рамо, който екзалтирано рецитираше делириумните си откровения.

— Какво те води насам през враждебния океан Тиамат, над радиоактивната бездна Абзу, тук на моя остров, какво те води насам, мимолетно създание от пепел и глина, при мен, Стопанинът на водите? — рече той с космически звук и без думи, но аз добре го разбрах и ясно видях, че от устата му вместо език излизаше меч с две остриета. И тогава паднах на колене и така отговорих:

— Ти, Господарю на мъдростта, си защитникът на човеците, Ти, Пазителю на съдбите, който веднъж вече спаси черноглавите от гнева на Великите, от яростта на потопа, и дари с безсмъртие Ной-Утнапици, само Ти би могъл отново да ни помогнеш и аз, който съм последният между бедните и първият сред безправните, горещо Те моля...

— Не е трябвало при мен да идваш, смъртоносни опасности да преодоляваш, а при Енлил Първородния, Носителят на малката рогата тиара, Господарят, чиито слова са неизменни, към него е трябвало молбата си да насочиш, той по-високо от мен стои в Астралния

комитет на боговете и единствен Ану е над него — прекъсна ме с ръката си Еа, а на дланта му видях знак, числото на неговото име; и не бе нужна много мъдрост да се сметне числото — то беше четиридесет.

— Но не е ли точно Енлил, Господарят, който предизвика сътворението на всичко насъщно и който се възцари на земята, не е ли точно той, който с намръщено чело отприщи яростта на потопа в древните времена, когато Нанна имаше брат близък, и изстреби народа на Месопотамия, не е ли точно той, който гледа с погнуса и омерзение на Твоите дребни грънчарски изделия, на Твоите рожби човеците, не е ли точно Енлил, о, Премъдри? — осмелих се и аз да му кажа, а Енки мълчеше с огнен поглед пред богохулните ми думи. — За това към Теб се стремя, за това към Теб се обръщам, татко Аманки, и Те моля: спаси от глад и мизерия бедните, избави от унижения и репресии безправните, дари не с безсмъртие, а с частица от Твоята мъдрост лугалите, жреците и другите властници, направи така, че всички родени от майчина утроба да живеят по еднакви и неизменни закони, посади любов, разбирателство и радост в сърцата, там, където никнат страх, омраза и отмъщения, не допускай злото да тържествува и да ходи под слънцето, а доброто да стене в лабиринтите на безизходицата, не позволявай да си объркат местата нещата, които са горе и долу, в ляво и дясно, на изток и запад, в Акад и Иркала; ако е нужно, Премъдри, изпод ноктите си изчегъртай пръст и омеси разумно човече, ако е нужно, Предвидливи, изпод червените си нокти изчегъртай черна пръст и създай сладкодумна фигурка, а сетне изпрати ги вождовете да поучават, ако е нужно постъпи по друг начин, но недей допуска алчните и заслепените да поразяват с огън земята и да разбудят неукротимия гняв на Енлил, не им разрешавай с черен дим да отровят небето и Ан да предизвикват към тежко като луна наказание, не ги оставяй да поробят с желязо душите, плътта и живота на слабите и да изпълнят с горчива мъка нежните Ти седефени вътрешности, недей позволява на злите така да направят, татко Аманки, недей допуска, защото страх ме е, дори твърде много, че всичко натам отива и всичко натам се търкаля с все по-голяма, все по-нарастваща и непоправима скорост...

Знаех, че ме чува Стопанинът на мъдростта, а сякаш не беше ме чул — нищо в него не трепна; той бе огледало, но моят образ на смъртен го нямаше в него. Чак сега се изплаших от прекалената си

дързост и зачах решението на Пазителя на съдбите: как ще постъпи с любопитната пионка, която бе изскочила от своето предопределено поле на дъската, покатерила се бе по брадата на един от Играчите и се опитваше да го поучава как за всеобщо добро да промени правилата. Тогава Енки отвори уста и заговори така:

— Не е трябвало при мене да идваш, казах ти вече, смъртни. Невъзможно е, а и неправилно е аз да повреждам механизмите, които самият съм пуснал заедно с нашата майка Нинхам и Еллил Всемогъщия под внимателния взор на Ану, Бащата, който възсяда на първо място. Работата на боговете, ако са достатъчно потентни и прозорливи, е да задават началните условия само, а после, като видят процесите как текат, да рекат: „Това е добре!“ и да ги оставят така занапред. Колкото повече един Творец се меси, за да преправя създанията си, толкова по-зле той е свършил първоначалната си работа на законодател, толкова по-некадърен е; ако ли пък не е такъв, още по-лошо — значи дребнав и суетен бог е, който все гледа да се покаже като натруфена жена пред мъжете, който е ревностен и лъстив и все гори от копнеж да се въздигне още и още в очите на човешкото племе с някое чудо, или с гнева си, или с някое страшно знамение. А мене, знаеш, ме тачат като Разумния, който всичко умее, и като Предвидливия, който вижда в бъдещето последствията от всички свои и чужди дела, така че много дълбоко под божественото ми достойнство е евентуална повторна намеса; но дори да бих грешка допуснал, не бих пред вас го показал, защото вие, смъртните, сте задължени да носите вяра в душите си, несмутима вяра в нас, боговете... Не, напразно пред мен си застанал, човече, аз не съм Еллил Гневливия, аз не съм Инана, лъвицата неспокойна, аз не съм Думузи, вървящ след стадата, аз съм Аманки, аз съм алфата, а не съм омегата — тъй рече Енки без думи да произнася, тъй рече Нудиммуд, който всички нас на живот е извикал, да се раждаме в мъки, да се трудим с пот на челата и да умираме слаби и сухи. Сетне ми обърна гърба си, по който също имаше очи и крила, и други ръце с пръстени и печати. Направи две крачки, все едно на две левги отплува, а аз, облян в сълзи, стоях на колене и знаех, че аудиенцията завърши. Тогава изведнъж пак чух гласа му, отдалече, от върха на вулкана, от горящите храсти сред облаците от пара:

— Запомни две неща в сърцето си, смъртни: че корените на Дървото са винаги там под земята и че само силната светлина спящия ще събуди!

Томаз Акадеца спря изведнъж и се огледа, сякаш пробуден сред маранята на пазарния следобед, огледа се учуден, сякаш за пръв път виждаше иркалски лица и пресметливи очи, после махна с ръка и продължи напред, потънал под повърхността на деня, в дълбините на спомена.

— А после? — попита Нор, който всъщност беше водач и знаеше пътя през сука.

— После — махна с ръка Томаз Пришълеца, — после не помня. Пробудих се сред утринните изпарения на брега край лагуната върху ложе от изсъхнали водорасли и гладък камък вместо възглавница, и нито шапка, боздуган или прашка, само ножът ми беше останал и черен метален вкус в устата. Не знам. Не помня. Може би сам съм се върнал, може би на гърба на птицата Рух по повеля на Онзи, а може би по друг начин; не помня... През следващите няколко дни по крайбрежието се скитах в размисли и потресение, нощем спях в пещерите на морските лъвове и нито сутрин, нито вечер не поглеждах по-далече от душата си, така че не забелязах от коя световна посока се появи прекрасната лодка със слънчев рибар да ме вземе. Той беше точно спасителят, за който предрече Сидури, той беше точно спасителят, за който мълвяха мъжът и жената скорпионочовеци, той беше Уршанаби, любимият лодкар на Аманки, макар самият да отричаше и макар да твърдеше, че този остров носел името Патмос. Взе ме човекът и ме откара при неговото племе на егейски рибари, откритосърдечните бронзови жители на средморска Икария, и там живях седем дълги, но спокойни и безсловесни месеца, а през месец аяру с пиратска шхуна и под измамното либерийско знаме се добрах до Милет в страната Асирия, до северните граници на Акад, обетованата земя, където вече ме чакаха и където вече знаеха кой съм. Сухият вятър Нинурта беше разнесъл слухове за пророка от Патмос, който се бил срещнал със самия бог Еа и който бил богат на крамолни откровения, още преди неговото завръщане и като че ли само от това небесната твърд се бе променила: слънцето грееше по-дълго, звездите нощем блестяха по-ярко, в душите на бедните никнеха зелените стръкове на надеждата, а ръцете на силните вече точеха ятаганите на омразата.

Едни посрещаха пророка с хляб и сол и жадни за истина, а други с камъни и бързи доноси; и лесно си намери Томаз Богослов амбициозни сподвижници и славословещи последователи — организацията на Мъртвите стана неоспорима реалност, — но още полесно се сдоби с невидими врагове и неумолими гонители, като и едните, и другите го вземаха за някой друг — такъв, какъвто им бе нужен да бъде. Отначало, все още аморфен, успешно се настаняваше в калъпа, който грижливо му бяха подготвили: говореше на митинги, апелираше, сочеше с пръст небето, подписваше декларации, харти и обръщения, посещаваше болници, затвори и публични домове, медитираше публично в асаната „сурия намаскар“, снимаше се в белите одежди на месия, призоваваше към гражданско неподчинение и безкомпромисна стачна борба, успя дори да се забърка в задкулисни интриги и мръсни игри, които доведоха до оставката на не един и двама министри, а после се огледа за резултати и видя: бедните бяха останали все тъй бедни, и богатите бяха все тъй богати, и той се почувства все повече странник в този многорък, устат и поливалентен град Вавилон. Беше чужденец и скоро започнаха да му го напомнят. Постепенно започнаха да го изолират, да принизяват ролята му в съюза, тихомълком да го изтласкват от координационното бюро, дори да го критикуват на открити събрания, а по-късно и да го обвиняват в сектантство, злобно да го ругаят и анатемосват като лъжепророк, опасен ересиарх и разколник. В ответ, обхванат от съмнения и дълбока апатия, Томаз Разколников не предприемаше нищо. Нощем не спеше, а разсъждаваше върху пестеливите съвети на Аманки, денем се криеше от многолюдните сборища на Мъртвите в апартамента на сестра си Бианка, криеше се от користното многословие на новите лидери в сянка. Докато една вечер в информационния бюлетин по радиото не чу, че партията на Свободните е легализирана и свикала първия си конгрес, на който Томаз Меншевика бил осъден като върл фракционер, екстремист и идеолог на порочната доктрина за тесния път, а чучелото му, изработено от разноцветни парцали, стъклена вата, черупки от кокосови орехи, агнешка кожа и умел таксидермист, било гилотинирано и оплюто на площад Нинтукалама от разгневената тълпа пред радостните погледи на аристократите, поканени и дошли специално за случая с позлатени карети и черни лимузини. И тогава

той разбра: те, всички те, новите подземни сили и старата прогнила власт, се опитваха да превърнат Акад в Иркала...

И тогава какво друго ми оставаше, освен да бъда такъв, какъвто крещяха, че съм? Какво друго ми оставаше, освен да се отделя, да се отцепя с група все още верни съратници — повечето имигранти и несретници като мен, макар да имаше и доста студенти, огнепоклонници на средна възраст, архивари, които са винаги толкова нужни, и програмисти, десетина Деца на метрото с шарени дрехи и стари приятели китоловци, един енси на бедно предградие даже беше с нас и четирима елитни преподаватели, най-мъдрите мъже от университета край Лагаш, — какво друго ми оставаше: излязох отново в нелегалност, този път преследван не само от властите, но и от бившите си другари от вътрешнопартийната служба за контрол и безопасност. Беше крайно време да се вслушам в словата на Енки Разумния.

Томаз Пауновото око вече не разказваше горчивата си история, а се вслушваше в нещо, доловимо само от неговите уши на стрелян хищник. След това се затича тромаво като мечка, разблъсквайки кошове, пълни с кошници и картофи големи като сърца, а тълпата инстинктивно му правеше път. Нор го настигна чак в склада на тенекиен магазин за стоки с намалени цени. Там мършаво като щъркел момче виеше от болка с почти ултразвуков стон, гърбът му беше прорязан от кървави ивици, около които кожата висеше на бели парцалчета, остригана и ръбеста, главата му се тресеше като на паралистик, панталоните, протъркани и мръсни, със знака на ТВУ „Щастливо детство“, едва се задържаха на кръста му, а собственикът със свирепа методичност налагаше сгърченото тяло на малкия крадец. Наоколо стояха и гледаха хора с хладни усмивки и дебели вратове. Томи Пивота спря задъхан, явно все още не свикнал с иркалската гравитация, а после без дума да каже, издърпа черния чадър от ръцете на кубичния езекутор, счупи го като клечка за зъби и все така безмълвен наведе глава и излезе от склада. Никой не се опита да му попречи.

— Накъде отиваме всъщност? — сети се да попита след стотина крачки Томаз Гризли, който досега просто се беше осланял на спътника си.

— Натам, откъдето тръгнах сам сутринта — отговори Нор неопределено някъде по средата на алголския сук пред една грънчарница, обградена от влажни и слепи бюстове, защото знаеше, че не посоката е това, за което мисли в момента едрият мъж до него.

— За какво ставаше дума преди малко? — потърка чело братът на Бианка.

— Беше крайно време да се вслушаш в съветите на Енки.

— Да, разбира се... Знаеш ли, сега ми се струва, че съм се досещал за скрития им смисъл много отдавна, може би още преди да ги чуя от горящите храсти, но нещо тогава е пречило да изкристализират в моята Мe, може би е било твърде рано. А когато бях изхвърлен отвсякъде и прокуден като бясно куче, настъпи точното време, когато нямаше връщане назад, а напред никъде никой не ни чакаше и желаше, точното време, когато поради липса на друга опора съветите на Енки се превърнаха в уомпитър, единствена ос и цел на жалкия ни карас. Рано или късно щеше да се наложи — вече бях сигурен в това — да се завърна тук, долу в Иркала, защото Акад се крепи в действителност върху нейния покрив. Защото, както каза Аманки, „корените на Дървото, смъртни, са винаги там, под земята“ и отровните сокове пълзят бавно нагоре през цевите на стъблото, за да заразят и плодовете с тленност накрая. Защото, за да се ремонтира надстройката и се издигнат нови етажи, трябва предварително да се реформира базата, да се изгради отново основата. Защото Иркала е костенурката, върху чиято гранитна коруба горният свят, с едно ниво по-близък до боговете, се грее на слънце. Защото тук е огромната, непоклатима и невидима за титаничните кораби част от айсберга, значи тук трябва да се залага динамита на промените и пролетта.

— А ако има по-долен свят от Иркала? Ако има син бик, върху когото е седнала костенурката с гранитна коруба? — пита Нор, докато стъпва заедно с всички останали върху белите и черни квадрати пред седящата статуя на нашия всеобщ баща, Великият стратег, подпрял с ръка каменната си глава; пита, не защото вярва на думите, а просто за да покаже, че ги е слушал все пак.

— Това ще е твоя работа да разбереш, приятелю, — отговаря Томаз Апологет с крива усмивка, спряна от жестокия вертикален белег на бузата.

— А вторият? Какво е искал да рече с втория си съвет към тебе Нудиммуд Предвидливия?

— Всъщност, точно заради него ни нарекоха Бесните. Приписваха ни поредица от атентати, смятаха, че готвим преврат — спомня си Томаз Морското куче, — а в същото време ние се ровехме в стари клинописи и нови статистически таблици, в проядени от мишките пергаменти и шифровани записки с химически молив, в прашни папируси и съобщения за вътрешно ползване от телеграфните агенции, в частните библиотеки на съвременни учени, приятели на четиримата ни професори, и в сухите пещери на яйцеглавите анахорети, където най-пламенните огнепоклонници откриха стотици безценни свитъци, заляти с восък, от времената, когато Иркала все още не е била пропаднала така дълбоко под Акад, а лъжата и демагогията не са били толкова сладки бонбони в устата на силните и на властните. „В началото е винаги словото“ се казва в първата мойсеева книга, „само ярката светлина спящия ще събуди“ каза Аманки Разумния на остров Дилмун и точно за това цели три години, три месеца и един ден ние, експертната група „Буря и натиск“, както сами се наричахме, с усърдното трудолюбие на възрастни миди изграждахме слоестата структура на Книгата.

Последно беше поставено пълното заглавие на истината: „История на долната земя Иркала, вчера и днес, разгледана детайлно, така да се каже под микроскоп, за да бъде открит вируса на разрухата, която пълзи като бавна ядрена реакция под земята и превръща целия свят в прегрял реактор, и да бъде посочено огнището на инфекцията, която бавно пъпли между нас и след която човечеството няма да остане същото“ — така пишеше на титулната страница. И действително за Иркала, този огромен разхерметизиран саркофаг, от който изтичаше трупната зараза, Иркала, светът на мъртвите, който без всякакво усилие, неподозирано за нас самите и вкоравените ни ръководители Анунаките, благодарение на Втория закон на термодинамиката, бавно, но неотклонно разширяваше сферата си на влияние, Иркала, бутилката, от която като радостно бойно отровно вещество беше изскочил демонът на ентропията, предвкусвайки сладката свобода на деградацията, бездуховността и безличието, закостенелостта, разложението и двуличието, подравнените мнения, изгорените подривни страници и размитите морални граници,

нископоклонничеството, нискочелието и регреса, смазващата преса над всяко неспокойно съзнание, безсъзнателните социални рефлексии, корупцията, ерупцията на униформено и анонимно насилие, нелепите лозунги, залепналите от мълчание устни, пустите погледи, пълните лагери за другомислещи, ниските страсти, високите постове за немислещи, хлъзгави мозъци, тоталното отчуждение и безразличие, тоталния контрол над различните, фалшивите фасади, добре планираните засади, алкохолните и опиумни пари и непробудните кошмари, които, освен в нощите на всеки иркалец, през облаците и тунелите на вавилонските лабиринти се инфилтрираха в почвата, водите, въздуха, растенията, животните, камъните, душите и костите на хората от небесната твърд, така че действително за Иркала, но също и за Акад, който отдавна не беше рай, а постепенно се превръщаше в болен гигант, все по-често навестяван от диви духове, порочни и зли, по чиито улици все по-често бродеха призраци от Иркала и слънчеви затъмнения, за всичко това трябваша рентгенови думи, схеми и диаграми, за да бъдат разгадани скритите механизми на онази жестока космическа машина, която безжалостно мачкаше добрите и дребните, слабите и болните, мирните и благородните, но всъщност не прощаваше и на злите и властните, силните и богатите, гневните и коварните, мачкаше всички отново на глина, от която в началото на вековете Еа ни е създал, вдъхнал ни е живот и искрица от своята мъдрост, за да бъдат определени опорните точки в скелета на тази грандиозна месомелачка Намтар — „и самите богове са на нея подчинени“ — и бъдещия ден да вселенски демонтаж, а от металните ѝ кости — стълба към Абракасас, за да стане ясно и ярко пред очите на слепите и пред очите на всички, за да бъде точно изпълнен вторият съвет на Аманки Разумния, за всичко това беше необходимо да се напише една синя като чуждо слънце Книга, която Нор държеше в ръцете си и разлистваше преди няколко часа.

Двамата вървяха покрай павилионите на букинистите, писачите на индулгенции, нумизматите, тълкуващи монетни сънища, и продавачите на амулети с люспи от сирени. Тук гората от тътрещи крака тела беше оредяла, тежката миризма на цъфтящи астромелии и тежките погледи на влажни бюстове, оставени на слънце, останяха най-сетне назад зад потните им гърбове и за пръв път в задушния следобед се усети полъх на далечен бриз с дъх на небе и море. Двамата

вървяха към края — странна гледка и странен разговор според алголската правомерност, но сред пазарното многолюдие може да се види и чуе какво ли не, така че може би затова все още никой не ги беше спрял, никой не се бе опитал да ги задържи.

— Истината е, че цялата Книга я написахме ние — братът на Бианка потупа издутата брезентна торба — и тя не е божествено откровение, тя не е свършена, защото е човешка книга. Но тя е началото, словото, което ще породи едно ново битие.

В „След като Ан сътвори небето“, апокрифният епос за Гилгамеш III Смъртния, който старият Роан сричаше от малките листчета, изписани с грозния му почерк, се казваше, че Енки Премъдрият е поверил на пророка от Патмос свещените си скрижали, едно божествено четиво, чрез което да бъдат избавени черноглавите от страдания; Нор ясно си спомни това, както и блестящия самовар върху кръглата маса преди седем години. И точно тук, в края на неговата история, за която настоя да бъде изслушана, позовавайки се на сестра си, разказът на Томаз Скриба се разминаваше най-драстично с легендата, разпространявана сред народа и записана върху стотици бели листчета от учителя Роан преди тридесет и три години.

— Искаш да кажеш, че Книгата сте я написали вие, вдъхновени от Аманки Предвидливия, заслушани в двойния му светъл съвет, нали? — търси компромис Нор по иркалски, учуден от такъв двоен финал.

Не, искам да кажа, че Книгата я написахме ние, донякъде обезверени, донякъде изморени, често изпадащи в заблуда, често изпадащи в отчаяние, но ние, обикновените човеци, а не Нудиммуд, и въпреки Нудиммуд! Това искам да кажа — отсече троснато Томаз Ересиарха и явно нарочно го каза, привидно опълчен срещу своя велик Доайен. — Да, и ние мислехме, както се разправяше по-късно от уста на уста, че Той води ръката ни, че Той ни закриля. И добре, че беше тази надежда, иначе не бихме събрали кураж и сили за делото и срещу злите капани, с които невидими ловци трасираха пътя ни.

Така беше, но с растежа на Книгата намаляваше вярата ни, че сме се захванали с богоугодна и благословена дейност. Така беше, докато един ден — спомням си, че тъкмо завършвахме двадесет и осма глава — не ме извика да поговорим насаме силно разтревожен нашият Шамполион, който работеше върху трудната писменост от възелчета, косми и цветове на онази далечна и самовглъбена народност,

населяваща високопланинската страна Шамбала, разположена над белите облаци и мъглите от равнинна суета, извика ме и ми каза нещо, от което ми се сви стомаха, все едно погледнах от ръба на леден глетчер в празнотата на бездна, пълна с космически мраз и звезди. Беше прозрял през кристалната невъзмутимост на шамбалските текстове в двойственото естество на словото, което се канехме да пуснем свободно сред хората, и ми каза с напукани от безсъние устни: „Трябва да спрем!... Трябва да спрем, да изгорим написаното и да заключим с клетва събраната памет. Тази Книга, толкова нужна за нас, не е книга на Енки, както гордо изтъкваме в увода, напротив: тя е камък срещу Енки, тя е оръжие за отцеубийство. Колкото и да ни боли, тъй като е плът от нашата плът, нека я изгорим и забравим.“

Така каза чернокосият преводач с напукани устни и беше прав. Сто пъти беше прав и аз знаех това. Но също така знаех, че тази Книга ще живее независимо от всички възможни последствия за боговете и владеещите деня. Аз знаех, че всъщност Енки е знаел: той не би могъл да създаде тази Книга, нито дори с помощта на Нинхам и Енлил под тежкия взор на Ану — боговете задават единствено началните условия, това самият Аманки го каза, но са неспособни да променят и направляват причудливия ход на процесите. Аз знаех, че всъщност Енки е знаел: успеем ли веднъж да познаем механизмите, които стоят зад тънкия слой на видимостта и движат света, бил той Акад или Иркала, това значи рано или късно да ги овладеем, това значи рано или късно да променим и тях, самите богове, а посегателството срещу неизменчивото се нарича теомахия, защото боговете са като органите на кита: силни, хармонични, синхронизирани, свръхспециализирани, но прости в устройството, съвършено действащи детайли в организма, но безжизнени късове месо извън него, докато ние сме като мравките в мравуняка: дребни и жалки, суетящи се насам-натам и външно еднакви, но всяка сама по себе си много по-сложна и автономна от някой отделен орган на морския звяр, защото ако загине един воин от мравуняка или дори стотина, мравунякът ще оцелее, но ако извадиш няколко органа от пръскащия гигант — мъртъв е вече — кратък е животът на мравката пред дългожителя кит, но истински вечен е само мравунякът, — и накрая защото мравките ремонтират, подмладяват и усложняват по собствена воля, желание и насока общия мравешки организъм, носещ името Вавилон, докато може ли сърцето да поиска

от кита крака, попитах аз косоокия преводач Шамполион. Така че на острова Дилмун с изгаснал вулкан, или може би действително Патмос, Енки е знаел, изморен от безсмъртие, и затова бе така неохотен да предприеме каквото и да е било в защита или вреда на дребните мравки с черни глави.

Тогава гениалният ни преводач от Лагаш, който ме гледаше с искрящи очи и недоумение, ми каза: „Томаз, ти си безумец! Сравняваш хората с мравки, а боговете — с парчета месо. Помня, че си от Иркала, но не предполагам, че си все още тъй заразен от мъртвешката й мравешка идеология. Не бих искал да извървя докрай с теб страшния ти път. Сбогом, безумцо. Ти си наистина бесен...“ Така каза и ни напусна заедно с още трима души от нашата група „Буря и натиск“, а след тридесет дни Книгата беше завършена и отпечатана в една университетска печатница край Лагаш.

Книгата беше родена — братът на Бианка потупа издутата брезентна торба — и както беше предречено, тя се оказа твърде опасна. Заради нея ни преследваха, осъдиха ни задочно на смърт, изтриха имената ни, оплюха надеждите ни, затръшнаха зад нас всички врати, прогониха ни в степта при чакалите и действително убиха шестима наши съратници и двама ятаци, инсценирайки падане на метеорит, през нощта ни проклинаха, през деня ни осмиваха, истински ни мразеха и в същото време се страхуваха, защото и властите, и легалната опозиция на „Свободните“ бяха разбрали — едните са го знаели винаги, а другите бързо го усвоиха, — че колкото по-дълбоко дълбае червеят на съмнението, толкова по-застрашени са устоите, и че ереста на съмнението е най-вредната ерес, срещу която единственото лечение е кладата, единственото спасение — рибешкото мълчание или обратното: маймунският език.

Без сам да разбере как и кога, но групата се разпадна и една сутрин осъмнах срещу глухата стена на въпроса: „А какво ми остава от тук нататък?“. Бяха ми останали само Книгата, пътят надолу през кладенеца и една древна песен от времената на Лугал Шамаш Етана, епохата на строежа на Вавилонската кула:

*Бесен съм,
в тази страна затвор*

*и вия срещу луната,
взира се в светлината
в края на жестокия коридор
и с гръб, подпрян до стената,
аз вия: „Бесен съм!“*

Вървяха по пустите улици между високи дувари и герести къщи в старовавилонски стил. Най-последно бяха излезнали от дългия ръкав на алголския сук, в който е възможно часове наред да крачиш с подбити крака и все да оставаш на същото място. Томаз Бесния с хрипящ глас лаеше своята песен. Нор вървеше от лявата му страна.

*Бесен съм —
няма сън, няма утеха.
Мечтите ни, с които живеехме,
и тях ни отнеха,
оковаха ги във вериги,
промениха езика ни, спомените изтриха,
от душите ни отпечатъци взеха
и нито път, нито пътека,
по който да тръгнем — бесен съм!*

„Бесен съм, бесен съм“ — хълцаше Томаз Човека, после спря като препънат и се загледа в краката си, все едно върху калдъръма щеше да резчете думите на свободата, а след това продължи напред с наведено чело. Нор не се сдържа и се закашля.

*С гумени палки и погледи мътни
следят ни униформените работи,
дебнат ни добре ли работим,
строим ли добре Вавилонската кула,
мълчим ли добре като мъртви...
И никой не смее да мръдне.
Никой не смее да се засмее.*

*Забранено е да се говори.
Забранено е да се мисли.
Забранено е да се пее.*

Крясъкът на чайка разкъса соления въздух. Бремето на забраните висеше от стрехите в безвремието на смълчаните дворове като грозд от олово. Забранено бе да се вика в този квартал на Алгол, Нор прочете табелата и усети върху тила си хладния укор на безмълвни дула.

*Когато дългите, гъвкави пръсти
отгоре ти сочат как да живееш,
а долу те бият с юмруци,
остава ти само да виеш срещу луната
с пяна на устата своята песен:
„Бесен съм, бесен съм, бесен съм!“*

В далечината се чу полицейска сирена, наблизо се затръшна врата — започваше комендантският час. Едно сиво лице се дръпна от тесния прозорец на втория етаж и потъна в мрака навътре.

*Те внимават, наблюдават, подслушват,
съветват, заплашват и всичко подушват,
вземат мерки, набеязват, преследват,
залавят, задържат и дълго разследват,
съдят, обсъждат, осъждат, наказват,
безследно изчезналите нищо не казват,
техният път просто прекъсва,
интернират някои, други покръстват,
прекъриват правите, през глината газят,
премахват опасните, страхливите смазват
и лазят пред силните, а слабите бият —
и сеят омраза.
Днес лесно се справят,
но ще могат ли всичко да скрият,*

*когато и безгласните започнат да вият:
„Бесни сме, бесни сме.“*

Бяха навлезнали в познат на Нор район — вятърът, миризмата на пържени охлюви и силуетите му го подсказваха безутешно. Луната Нанна-Син се беше покатерила на гърба на небето. Действително времето извън сука течеше по-бързо и хищно. Пътят на двамата мъже в град Ериду стремглаво ги носеше към изконния си край.

*Ние знаем,
че умират със строшени гръбнаци
и разсипани вътрешности върху горещите камънаци
бесните песове.
Но дори и обесени, отново ще вием:
„Бесни сме, бесни сме, бесни сме...“*

Нор повтори като потвърждение и шепнешком: „Бесни сме, бесни сме...“

Двамата се намираха там, откъдето единият тръгна в XII ч. XV мин.

Кръгът се затвори.

IV

СТРОГО СЕКРЕТНО! Предоставяме Ви пълния текст на т.нар. песен „Бесен съм!“, чието изпълнение със или без съпровод на публично или частно място, но в присъствието на втори лица, се явява акт на злостна клеветническа пропаганда и подривна дейност, целяща дискредитацията на нашите органи за надзор и сигурност в очите на населението и чуждестранните гости от братските страни и опорочаването на светлите идеали, които стоят в основата на вдъхновения всенароден строителен процес. Тази омерзителна и човеконенавистна активност на обектите Зет и Тао, надлежно документирана и своевременно потвърдена от очевидци, дава предостатъчно основание за прилагането на цялата строгост на закона, а именно: подвеждането им под отговорност по член ССХIV алинея VII прим с най-леко наказание „смърт в ръцете на група възмутени граждани“. Горекананото развързва ръцете ни и дава възможност за изпълнение на втора част от инструкцията, а в нея вече не се предвижда да има някаква защита срещу нас!

П.П. При направената проверка се установи, че приложеният текст е всъщност от академски произход /т.е. според новоприетата терминология „без определен източник“/ и се датира към Периода на надеждата от епохата на XI Вавилонска династия, но този факт не бива да се счита според член ССХIV алинея VII секонд за смекчаващо вината обстоятелство, а напротив.

П.П.П. След запознанство с крайно гнусотен, макар и секретен, материал вътрешноведомственият правилник изисква незабавното промиване на очите с борова вода, прочистването с пръст на ушните канали и гаргара с отвара от кестени. Призоваваме Ви към стриктност!

Стояха в апендикса на уличката на смокиновите дървета сред рояк нощни пеперуди с прелъстително гримирани крила до напукания калкан на една къща, чиято скръбна хазяйка с перде на прозореца

отляво на носа само преди няколко трудно определими часа беше предложила на Нор убежище и стълбите надолу, и той попита Томаз Бездомника какво смята да прави от този момент и място нататък.

— Не зная... Все едно ми е, след като виждам: моята истинска родина е разположена в бъдещето, до което водят твърде дълги и трудни пътеки. Затова може би ще остана тук при вас, в страната на мъртвите като равен сред равни, завинаги. А може би ще изпъля обратно през кладенеца в Акад и ще утихна като пустинен учител в някой аул на слюдените хора, ако все още ме чакат и си спомнят за мен.

— А Книгата?

— На мен тя не ми трябва — шивачът не шие дрехи сам да ги носи, — а на вас. Свалих я тук долу, където поради налягането е най-голяма силата на словото, за да я връча на млад и честен избраник, който ще продължи — какво говоря всъщност, — който ще започне тежкото въртене на огледалата на измамната видимост, който ще изтрие блестящата слюнка от лицето на Арали, светът на неподвижната тленност. Ето, вземи я.

Но Нор не протяга ръце, за да поеме товара:

— Глупости, та ти си само с три години по-възрастен от мен и много пъти по-честен. Защо е необходимо въобще да търсиш заместник? Помня те още от училище: ти беше в четвърти курс, когато ме приеха в Едуба. Томи Пивота, звездата в отбора на младите писари — още тогава ти се възхищавах. Спомням си финалния мач срещу кадетите от ВУД, когато и двете агитки бяха изгонени от залата, но вие все пак победихте, а Ректорът след това произнесе реч и те обяви за отличен образец на новата иркалска порода, която с още по-голямо дръзновение и от предишното поколение на „Правата вяра“ ще продължи изграждането на нашата мила, процъфтяваща и нестарееща Родина — спомням си, че чак ме втресе от възмущение и завист... Защо е необходимо да подадеш на някой друг топката точно сега, когато си сам пред вратата?

— Да, така беше. Аз също си спомням. Но погледни ме внимателно — усмихна се с крива усмивка, спряна от жестокия белег на бузата, Томаз Дървото без корени — вече съм свършен човек. Докато ти... ти въобще не си се променил.

Ти въобще не си се променил, каза той и изведнъж видях причината, разпознах я ясно, причината — осезаема, хлъзгава и хладна, — която се разду като гладък мехур на изплуваща риба и при растежа си ни запрати в различни посоки: мен — в ресторант „Свежест“ сред отрепки и южняци, Ирена и Марио — на безумния празник в Хурсагкалама, теб — върху черния пясък на плаж „Вярност“ или някъде още по-далече, причината, поради която ти отвърна с досада очи от лицето ми на възрастно бебе, характерно за всеки иркалец, и тръгна на север с мнимото достойнство на мравешка царица, и която — не, не бълнувам — би те накарала да се взреш с интерес в сивия му ястребов ирис, да попиташ любопитно за белега, да погалиш с поглед дълбоките бръчки — неизличимите знаци на живота върху това благородно лице, да прокараш въображаеми пръсти през прошарената му коса — не, не бълнувам, — защото точно той е този, когото ти търсеше и чакаше да бъде аз през безкрайните ни седем години и защото видях изведнъж жестоката присъда — ти въобще не си се променил, каза той — и причината, която се нарича: латентен живот на страхливец, живот обърнат навътре: вътрешно се гневях и говорех навътре, вътрешно се борех с неправдите и спорех навътре, вътрешно повтарях тежки заклинания и крещях насън и навътре, вътрешно изгарях като залез, а външно мълчах и изстивах, и все още щях да мълча и изстивам, ако не беше разрушителната поява на човека, дошъл от Акад, човекът, когото ти търсеше и чакаше да бъде аз толкова време, защото летящата мишка само веднъж в страхливия си дървесен живот се осмелява, един единствен път се решава на скок и на полет, а как завърши този опит за мен ти помниш добре: „Радвай се, синко, че ще се отървеш само с уволнение. Радвай се, че са те писали само сценарист, така че присъдата е условна. Радвай се, синко, и целувай ръка!“, каза един от многото ни бащи, директорът на Мегадонските киностудиа, а филмът — къртовски труд и изпепеляващо напрежение, молби, безбройни унижения, компромиси и тежката депресия накрая — спомняш ли си какво стана с филма накрая? — потъна в нечий злопаметен сейф, изчезна, разтвори се като дим от цигара във влажния въздух, като капка кръв в бъчва с мастило, като въздишка в грохота на горда манифестация, крещяща с десетте си хиляди гърла „вечна слава, вечна слава!“, изпари се веднъж завинаги и аз, освободен от амбиции и съвест и от опасната си рожба — сигурен съм, че помниш добре това,

— заживях растителния живот на послушен счетоводител в металургичния комбинат „Железен век“, след това още по-спокойно като парнаджия и чистач в една вила на национален герой от квартал „Маховиц“, за да стигна последния си статус на безработен страхливец и просто тяло, в което няма нито електричество, нито какво да се възпее, тяло, което знае понятията доблест и дълг, чест и достойнство, но борава с тях само във вътрешните си монохроматични монолози или когато води своите записки от подземиято, тяло с парализиран от опасения гръбнак и атрофирани мускули от омекнала воля, в което ти се вглеждаше с хирургическа надежда, че е по-различно от другите, — а нима сама ти бе по-различна? — допреди ясно да видиш причината, поради която отвърна с досада очи от лицето ми на възрастно бебе, тяло като твоето, това на Ирена, Марио или всеки иркалец, изградено от думи без достатъчно сила, за да протегне ръце и поеме товара — една самотна като синьо слънце Книга.

— Нека да влезем вътре — предложи Нор, макар че забеляза колата, паркирана отпред. Беше последен модел от разрешените по крайбрежието автомобили, от онези с парен котел, три колела, електрически фарове и допустима скорост един стадий в час. На номера пишеше POIZON. Това беше колата на човека, който чакаше Нор и Томаз след стълбите надолу, във влажното мазе с четирите железни легла и умопомрачителната колекция от рисунки на магарета, петли, голи жени и портокалови дървета, чакаше излегнат на едното легло с обувки върху чаршафа и пушеше цигара, свита от вестник, а сладникавата миризма говореше сама.

Съвсем забравен, всички бяха го забравили или не видели сутринта, а ето, че той бе отново тук — странно дегизиран двойник на Боб Хоскинз, плешив, доволен, кръгъл и подвижен като пумпал, той стана явен няколко минути след четиримата от Мегадон, но претендираше, че квартирата се пада по право на него, защото бил получил обещанието в замяна на цяла кутия секретни копчета още призори заедно със седемте удара на камбаната от бароковата часовникова кула в старата част на града, и ето, че сега, съвсем забравен и невидян от другите, които вече бяха излезнали на улицата, а Нор преговаряше за наема и условията, докато те брояха крилата на чайки, закачени на тънка връвчица да се сушат под прозореца на

втория етаж и търсеха отговора в мрака навътре, и ето, че сега същият тип от сутринта, миризлив и нагъл като койот, бе отново тук.

— Здравей, друже. Мислех, че и ти като твоите приятели си се отказал от квартирата. Ама щом си тук, май ще се наложи да поделим нощта под този възможен общ покрив.

— Боже мой, само това ми липсваше сега... Вижте какво, настоявам да си съберете незабавно багажа и да напуснете. Колко пъти трябва да говорим? Нали се разбрахме вече, че тази квартира не ви принадлежи.

Онзи премигна тихо като лукав, тлъст плъх:

— По-полека, драги, по-полека. Че слушах днес новините, за някакъв скандал в ресторант „Свежест“ ставаше дума, че целият град за това шуми. Ама и друго: по една случайност познавам и другарчето ти, ще знаеш...

Човекът, който нямаше вече какво да губи, усети как му притъмнява от злост и безизходност и като през стъклен памук чу пушаческия тембър на Томаз Студения:

— Кажки какво искаш?

— Какво искам ли?... А, нищо не искам. Просто така да си поговорим, все пак стари познати сме.

Седяха на железните легла — двамата върху оголените дюшеци, третият, излегнат върху белия чаршаф. Старата радиола, голяма като шкаф, в който би могло да се скрие джудже шахматист, предаваше хремаво сладникави шлагери. Натрапникът бе потънал в себе си и усещанията, изтичащи от цигарата му, натъпкана като гъсеница с анаша, и паузата тъмнееше дълга като дим. Двамата мълчаха и чакаха. Най-после чуждият стъпка угарката на пода, скочи като палячо от картонена кутия, разпери ръце, сякаш учуден, че са празни и зафъфли с механичната настъпателност на отчетен доклад или актьор, обърнат към празна зала:

— И така, може би първо трябва да се представя. Казвам се Аарон — съобщи той, но си личеше, че някое друго име повече би му отивало. — Тръгнах на почивка като всеки трудов гражданин и съдбата намери за нужно да ме насочи към това влажно мазе на улица „Нинхурсаг“ X XIV в задъхания от жега, туристи и безродни космополити град Алгол, по новому Ериду, в гостоприемната страна

Иркала, по старому Кур-ну-ги, и да ме срещне — кой би могъл да предположи, че точно тук? — не с друг, а с вездесъщия Сталкер.

— Да, любезни друже, — обърна се той към Нор, който вгледан навътре упорито се опитва да забави жизнените си процеси, течещи във взривоопасна насока, — този тук до теб е всъщност неуловимият Джинги Би, главатар и говорител на терористичната организация на Бесните. А те, трябва да ти кажа, бяха безумни манияци, които плашеха с вертикалните си зеници всички почтени акадци и се заканваха да разрушат предписания в рецептите на боговете обществен ред, а върху отломките му да засадят червени цветя с черни плодници и да блудстват в разврат и поквара. Само че и те като кучетата в гладна глутница се изплашиха от толкова власт в устата на Острия зъб, та го предадоха накрая, на държавен съд го предадоха собствените му хайдути с целувка.

Не, не зная какви ти ги е разправял и не искам да зная, но едно нещо е истина: бягството му от затвора в Анадола дяволски хитро беше замислено и голям шум вдигна из всички подземни свърталища и беломраморни резиденции, в тайните служби и по седянките вечер все това се коментираше, във всички вестници и доноси от това време все за Бесния и възможните му съучастници пишеше, така че с ръка на ръка на сърцето потвърждавам и аз: истина е тогавашната му зла слава. Но „всяко чудо — за три дни“ е казал народът и вярно излезе: скоро всичко затихна, забравиха хората и органите лицето и името му, а и той като бесен пес със сменена козина изглежда това точно целеше. Пусна се слух, че се бил покаял, че в дебрите на религията се бил изгубил и от погледа на всепроникващия Тесеракт, но за всеки, който има ум в главата и съобразителност под езика, беше ясно, че шило в торбата не стои, и нищо чудно, че един ден в черно палто, с бяла кърпа около врата и палмови клонки в ръка се яви във Финикия забравен и скромен човек, когото скоро нарекоха пророк на новото време и под прозвището Сталкер стана известен...

Ей сега, като се напругам, друго не мога да си припомня, освен че организираще походи от наивници и окаяници и водеше пилигримски групи чак до Синайската планина, където щели да намерят щастието си и атараксията в една полуразрушена свещена електроцентрала, като за компенсация по дългия път обилно ги гощаваше с лигави проповеди и евтини фокуси. А след гръмкия фалит

на туристическата агенция „Гърсачи на изгубеното щастие“ се заговори за някаква Книга с главна буква, която сам Господ бог Еа му я бил дарил, посредством нея да прозира праведния път и да насочва слабите духом по него, сиреч „да води стадото за носа“, както казват овчарите и вярно излезе. Защото на него, на тоя, дете е седнал до тебе, все това и винаги му се е щяло, все пред другите и винаги да стои, все председател да бъде, своего рода лидер на масите да се яви. Ама на, отново на камък удари — явно на всички вече им е дошло до гуша, както казват мандраджиите, дръпнали са му един хубав пердах, па са го натирили обратно долу, на родната земя Иркала... Май много ниско си паднал, а Сталкере, чак долу в Иркала? — засмя се като стомитова монета Аарон и поднесе ръката си към Томаз Теламон.

Братът на Бианка нищо не отговори, докато наблюдаваше с вертикални зеници как кръглоликият се изляга доволно пак на леглото. Нор усети пак глухото недоволство като топка пера в гърлото и преглътна, но много е трудно да преглътне и това, което ще чуе след малко:

— Както и да е. Да оставим кирливите ти ризи в миналото. Ама лошото е, че и сега сте я забъркали една... Тежка телесна повреда на полицейски робот от серията ТХХІ — здраво може да загазите за това, господо.

— Какво? — преглъща Нор. — Робот?

— Наивността краси човека, но бива ли чак пък толкова! Ти да не мислиш, че действително си убил таен агент, а драги?... Въпрос към отбора на знаещите: щеше ли да е жив все още нашият герой, ако действително беше убил таен гал? Браво, деца, точно така! Естествено, че на полицията не й пука много за някакъв си робот. Има десетки иркалски родилни домове, специализирани в безплатното и качествено възпроизводство на този артикул. На полицията за съвсем друго й пука. Загривате ли?

— Кажы какво искаш? — попита студено Сталкер, подръпвайки с бавност, причиняваща болка, меката част на дясното си уху.

— Чакай, чакай! Полудяхме ли и двамата, кой е той всъщност, че да разговаряме с него? — прекъсна го Нор.

— Познавам го — Сталкер говори с поглед, залепен към една рисунка на стената, върху която тъмносиньо магаре с обърнати нагоре крака грее в жълто небе над гора от безлисти дървета, обсипани с

усмивки и продълговати плодове, — познавам го от Акад. Урежда пътуванията си дотам и обратно срещу контрабандни подаръчета и удобни доноси за майор Бруно Ясперс и няколко други по-къси клечки от полицията и СС. Двоен играч, но на дребно: опитва се да угодничи и на сивите акадски плъхове, и на черноликите щурмоваци на Ерешкигал. Вре се навсякъде — на аристократични градински увеселения, в полулегалните клубове на кибернетици и футуролози и сред пласъорите на пурпурни сърца в пушилните на анаша, за да дочуе нещо неизвестно и апетитно за службите, но най-много, което е постигнал досега, е презрението и на едните, и на другите ... Общо взето виждаш един обикновен мръсник и сребролюбец на име Аарон.

— Винаги на вашите услуги ... — с ръка на гърдите се поклони бижутерът, лежейки под стенния часовник с четири стрелки от рибешки гръбнаци, поклони се раболепно и иронично.

— Но това е ... — стъписа се Нор от откритието, че това е същият онзи евреин от „Носталгия“, който на финала изглеждаше толкова достолепен и внушителен, а сега сякаш беше се смалил, превърнат от ловците на черепи в жалка имитация на самия себе си.

— Значи се досети, драги, — погледна той към Нор с бялото на очите си, оставайки с лице обърнато към Томаз. — Да, аз участвах във филма ви, само че там се наричах Иаков. И какво от това? Много се радвам, че този шантав и антидържавен филм, както се оказа по-късно, така и не видя бял екран. Може би щях да бъда герой, но изпечен жив върху ламаринения покрив на летището като шестте глупави момченца от Вавилон. Не, мерси, хиляди благодарности, но аз съм си един обикновен човек, както рече одеде и твойт приятел Сталкер, а ти тогава, кой знае защо, реши да ме превръщаш в символ на доблестта пред лицето на смъртта. Не върви това, драги, не върви. Не разбираше ли, че изневеряваш на житейската правда? Ами че аз въобще не съм такъв. Учудваш се сега като ме гледаш, нали? С такива като тебе, дето залъгват себе си и околните, че киното не е инструмент за идеологическо каляване на масите, а магическо средство за опитомяване на сънища, както ти ни внушаваше тогава, накрая винаги се получава така: разминаване между изкуство и действителност, между фантазно и реално, между роля и изпълнител — такива остават винаги учудени накрая. Но не и аз, драги, не и аз. Аз въобще не съм такъв... Е, вярно, подлъгах се тогава да участвувам най-вече заради

доброто заплащане и суетното изкушение да видя собственото си лице върху екран от тридесет стъпки. Сега обаче съм много по-добре, търговията по вода върви, никой не ме знае, трудовите хора не ме сочат с пръст по улиците, а не те ли знаят, все едно че си невидим. И да знаеш, има келепир в тая работа: по-евтино е едно затваряне на очите за невидим, а и други неща не са срамни. — Мехурчета от гъста слюнка се пукат в ъгълчетата на устните на Аарон, ставите на къщата поскърцваха от влага и алчност, навън е нощ. — Ето, например, последния път внесох в Иркала прекрасен акадски идол — Златния телец го наричат поклонниците, — колкото две крини с жълтици тежи, злато най-чиста проба, двайсет и два карата, да не говорим за изработката, да не говорим за антикварната стойност, — и никакво мито, разбираш ли, никакво мито. Но казано е: „чисти сметки — добри приятелства“ и „голяма услуга добра отплата иска“, а щом е казано, трябва и аз да се замисля нещо да подготвя за Майора, с нещо да го зарадвам, както си му е редът и както е разумно. Какво срамно има тук? Че то как иначе, можеш ли две семейства другояче да ги изхраниш — едното тук, второто в Акад, — девет деца общо — показва той със свит палец меките си като голи охлюви пръсти, — девет деца, драги, на моите плещи лежат, пък нали и някои други разходи възникват — намига накрая.

— Довиждане Аароне, или Иаков, или господин еди кой си — Нор се изправи и му посочи вратата. — Ти може въобще да не си такъв, за какъвто те вземах, но и аз не съм вече такъв, какъвто ме помниш, и вече нямам какво да губя. Писнаха ми твоите истории и те приканвам за последен път да напуснеш. ще броя до шест, а после вероятно ще съжаляваш. Едно...

Пухкавите му устни със засъхнали мехурчета в ъгълчетата се разтегнаха ехидно и мазно към огромните му боксьорски уши, човекът не се притесняваше особено:

— Много си нелюбезен, драги, много. Май ти казах преди малко, че тази квартира по право се пада на мен. Слушай сега: първо — твоите другарчета Ирена и Марио срещу известно обезщетение от един истанбулски чорапогащник, два пакета американски цигари „Марлборо“, пет мита във вид на купони за бяла халва и кафе и няколко споделени съображения за твоята неблагонадеждност, предпочетоха да се преместят в панелните емсевички общежития,

независимо от близостта на черните комари от блатата и белите ридове. Второ — хазяйката, старата труженичка от рибарската задруга Брада Лилит, анулира в присъствието на двама съседни свидетели и черния котарак Цезар всякакви обязанности към родоотстъпника Нор Урнаму. Трето — Моника — не ме гледай така, драги, казах ти вече, че такива като тебе остават винаги учудени накрая, — та Моника ме помоли, тъй като прецени, че съм истински джентълмен с възможности и връзки — това жените лесно го подушват — да й уредя билет за самолета за Мегадон и сигурно вече се разхожда по жълтите павета пред Народния дворец на Сирикс. Аз естествено не я питах защо си тръгва сама, обвита в мълчание и нещо като отмъщение, но е ясно, драги. Съвсем ясно е, че е глупаво и трудно твърде дълго да вървиш по общи релси с един неудачник, един от тези, които задължително губят играта, тези, които ги хвърлят за храна на лъвовете или просто на бунището, тези, които са многото в живота, но рано или късно биват смачквани на тор за победители. Така че — и това е четвъртото — не аз, а ти, драги, ще изчезнеш оттук яко дим, но...

Нор се хвърли напред като нападател от една непозната в Иркала игра. Желязната белезница на томазовите пръсти се вкопчи в китката му. Бялната злоба, която гореше по порестите бузи на Аарон, изгасна бързо и добре потушена. Гласът му отново омекна като спукана гума, пружината, скрита в тестеното му тяло се отпусна, и той допълни с насочен към тавана показалец:

— Но не преди да се разберем като културни хора, не преди да сключим една взаимноизгодна сделка и споразумение за ненападение.

— Кажу какво искаш? — попита студено Сталкер, докато най-голямата картина в бронзова рамка, от която гледа керемидено червена жена със сини устни и разтворени крака, падаше с причиняваща болка бавност на пода.

— Книгата, Сталкере, Книгата. И все едно, че не сме се виждали. Ще река, че съм я намерил захвърлена на улица „Цветя за Патриарха“, а вас въобще не съм ви виждал. Загрявате за какво става дума, нали?

— И това е твоето единствено условие?

— Виждам аз, че ти си по-разумен и препатил човек от другарчето ти, Сталкере, и виждам, че с тебе ще се спогодим като мъже. Да, това е моето условие.

— Значи така... Аз също виждам, че ти си си все същото нищожество, Аароне, и че друго не би трябвало да се очаква от такъв дребен койот като теб. Но чуй ме ясно сега и добре запомни: това, което си намислил, няма лесно да стане и Книгата няма лесно да бъде захвърлена на улица „Цветя за Патриарха“. Запомни го добре, макар че съм сигурен, че не загреваш напълно за какво става дума... Хайде, приятелю, — вдигна поглед Сталкер към стенния часовник с четири стрелки от рибешки гръбнаци, но имаше предвид Нор, — да си тръгваме навън по нашия път и да оставим тази медуза в аквариума. Действително мястото ни не е тук.

— Но той веднага ще ни предаде!

— Да, той може да ни предаде, но е прекалено страхлив, за да се опита да ни спре. Хайде да тръгваме, приятелю. Струва ми се, че всяко друго място в нощта е по-подходящо за нас — каза братът на Бианка, изправи се спокойно, обърна гръб на пазарлъка и тръгна под ниския таван към вратата и стълбите нагоре.

В същия момент в ръката на Аарон се появи пистолет:

— Спрете!

Томаз Англия се закова и се обърна като огледало.

— А, лъжете се, много се лъжете, мили мои, ако си мислите, че съм такъв балама да изпусна току-тъй гъската със златното яйце. Просто не бих могъл да съм чак такъв балама... Хайде, хайде, без излишни движения, момчета, да не се наложи да стоплим желязото. Абе да ви се не надява човек, големи непослушници сте били вие!... Спокойно, сдържайте си нервите. Знаете ли какво ще направим сега заедно? Ще излезем пред къщата и тихо и кротко ще погледаме луната, докато чакаме. Не, не! Не е необходимо да си взимате връхни дрехи: знаете, че по това време патрулните коли често минават.

— Подлец! — това като че ли беше гласът на Нор.

— Е да, другарчета, такъв съм. Май все пак зле сте ме преценили преди, нали... Какво, какво пък толкова. Дори братя да ми бяхте, пак така щях да постъпя. Не бих могъл да изпусна такава тлъста сделка, кълна се, не бих могъл... Ама моля ти се, Сталкере, не гледай с този поглед на предаден месия, макар че много ти отива. Пък ако си чак в толкова добри отношения с татко Аманки или някой от неговия ранг, както се разправя сред простолюдието и пролетариата, направи чудо, направи тъй, че и аз да видя що значи богоизбраник и помазаник!

Нещо ставаше с тежкото време, което течеше във вените на Томаз Поругания. Той бръкна като на забавен каданс в ухабената брезентна торба, извади синята като чуждо слънце Книга и я вдигна високо над главата си.

— А не, драги, да я беше дал, когато ти я исках. Сега вече е късно. Сега и вие двамата вървите заедно с нея. Също както дръгливият пес и състезателният жребец винаги вървят заедно в онази поучителна приказка на евнусите от Багдад, сещате се, нали?

Сталкер пусна Книгата от високо в краката на Аарон.

Страхотен взрив, подобен на кашлица на гигантска мухоморка, разкъса тъканта на континуума от магическа реалност, земята се разцепи и като змийски език пукнатината в този огледален свят се втурна към ръба на хоризонта, там където свършва нежната кожа на Ойкумене, разшири се като рана, превърна се в безкраен каньон, пълен с вряща смола, огнена лава и прозрачен асфалт, а къщите, дворовете, улиците, площадите, затворите, куполите и кулите излъчватели на отровни вълни и сигнали, патрулните коли, летните съзвездия, обществените тоалетни, селитрените полета, засети със сини гъби и черни лалета, Хурсагкалама, мостът на Рама, резиденциите на белите червеи, черните влакови композиции, студените релси като бодливи клечки за зъби в пастта на Шеол, ниските стоновежи, които се скриха в горите, реките от болка, сивите гълъби със съзливни човки, каменоглавите планински върхове, сухите, трънливи ниви, хвърчилата от китайска хартия, хеликоптерите с прозрачни крила на комари, сламените кукли, лишени от пътища, войниците, полицаите гали, жреците, които дишат дима над чуждите сънища, хризантемите, соленокожите морени, древните дракони и ларвите със застинало бъдеще, вечните пирамиди, дворците на суетата, морските охлюви, хранещи се с бисерни миди, дъбовете с кръгове от многогодишни спомени, тревите без памет, тръстиките от блатата със стъквени топчета вместо очи и съвест, удавена в дълбоките кладенци, в дълбоката черна вода, телефонните указатели, гадателите, червените паяци, които пият бавно кръвта ни, преглъщат горчивата захар от болни стъбла, пиявиците, залепнали по устните на самотни удавници, и тези, на които солта бе защита в устата, солта бе езика им, на който дълго мълчаха като спрели часовници, любовниците и харпиите с изкуствени мигли, нокти и златни сърца, дипломатите,

южноафриканските диаманти, игралните автомати, язвите на пияниците, кариесите на полковниците, железните багери, танковете, миньорите, концентрационните лагери, моретата, пълни с измама, океаните, пълни с вина, атомните бомби, тези, които мислят, че са свободни и мислят, че са живи, ужасните хекатомби от мъченици на правдата, апостолите на доброто и учениците на брадвата, тези, които пълзят с огънати вратове като осъдени риби по дъното на небесната чаша, тези, които чупят патериците на вървящите, хвалят спрелите, възпяват спящите, тези, които слушат като жертвени кучета, робите, които сеят прегърбени с невинни десници върху общите гробове, шевните машини, чадърите, операционните маси, напредничавите раци, двете луни с общо лице Нанна и Син, Статуята на свободата — оплюта светиня, дъгата след буря — заветът на Еа, достойнството, вярата и надеждите, които са стъпкани в тинята, но и надеждите, които се реят, цяла Иркала, цял Акад, Месопотамия и целият свят, всичко това и всичко останало сред рева на урагана се завъртя, пронизано от писъка на ядрения ятаган, усука се като змийски въртоп и изчезна, всмукано в ненаситната бездна, потъна в гърлото на първичния и сетния хаос с отчаяни, отрязани крясъци, потъна в пясъците на рехавото безвремие, припадна, оплетено във вихрите от гриви на звездни коне и разпънати лъвове, провали се в окото на един гладен циклоп, наречен Повелителя на мухите, прободете зеницата на циклона от прах, огън, дим, вода, анаконди, хлъзгави клони, плитки на хризове, неоновии думи и хищни антени, пропадна в хранопровода на кривогледата Хидра, всичко, всичко, всичко пропадна, и все още пада надолу, пада нагоре, пада напред, пада към ада, в ада, да, аааааааааааа... Всичко изчезна в търбуха на Хронос.

Стоим със Сталкер на края на черна, мастилена равнина, гладка и пуста като гигантски лист гладно индиго. Отгоре струи светлина, макар че не се вижда определен източник...

Но ето, аз видях, и ти виждаш, и ние грешните виждаме: Книгата е това. Това е Книгата, лежаща в краката ни, чиито лъчи се отразяват в амалгамата на ниското метално небе и заливат равнината с отразената светлина на чуждото и наше знание. Под лъчите на тази светлина започват да се надигат белите стръкове, бледите филизи на една нова раса, току-що поникнали, голи човешки тела — и ти, и аз, — надигат се сънени, залитащи отварят трудно очи — и ти, и аз, — „светлината

спящия ще събуди“, — преродени отново, те още не знаят, че започва ден първи от една нова космическа ера, от новата калпа, и протягат бавни ръце, забравили Деня на гнева, а ти и аз, заедно с тях, виждаме, и заедно слушаме гласа на Спасителя, Изкупителят, Синът човешки, носещ името Адонаи, носещ името Христос.

Гледам тези невероятни метаморфози като дълбоководно създание, извадено в редкия въздух, и виждам твоето прекрасно тяло как се разтапя в огъня на новия изгрев. До мен безмълвен като мраморна статуя стои Сталкер и наблюдава без мускул да трепне по издълбаното му от бръчки лице.

Някой слага ръка на рамото ми и чувам мазен глас:

— А, стига, стига, драги. Доста прекалихте с мистицизма. Време е да тръгваме, вече идват за вас.

В далечината се чуват сирените на полицейски коли.

Те идеха наистина, но възможно е да имаше защита срещу тях все пак.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.